

WAGNER

Karl Wagner

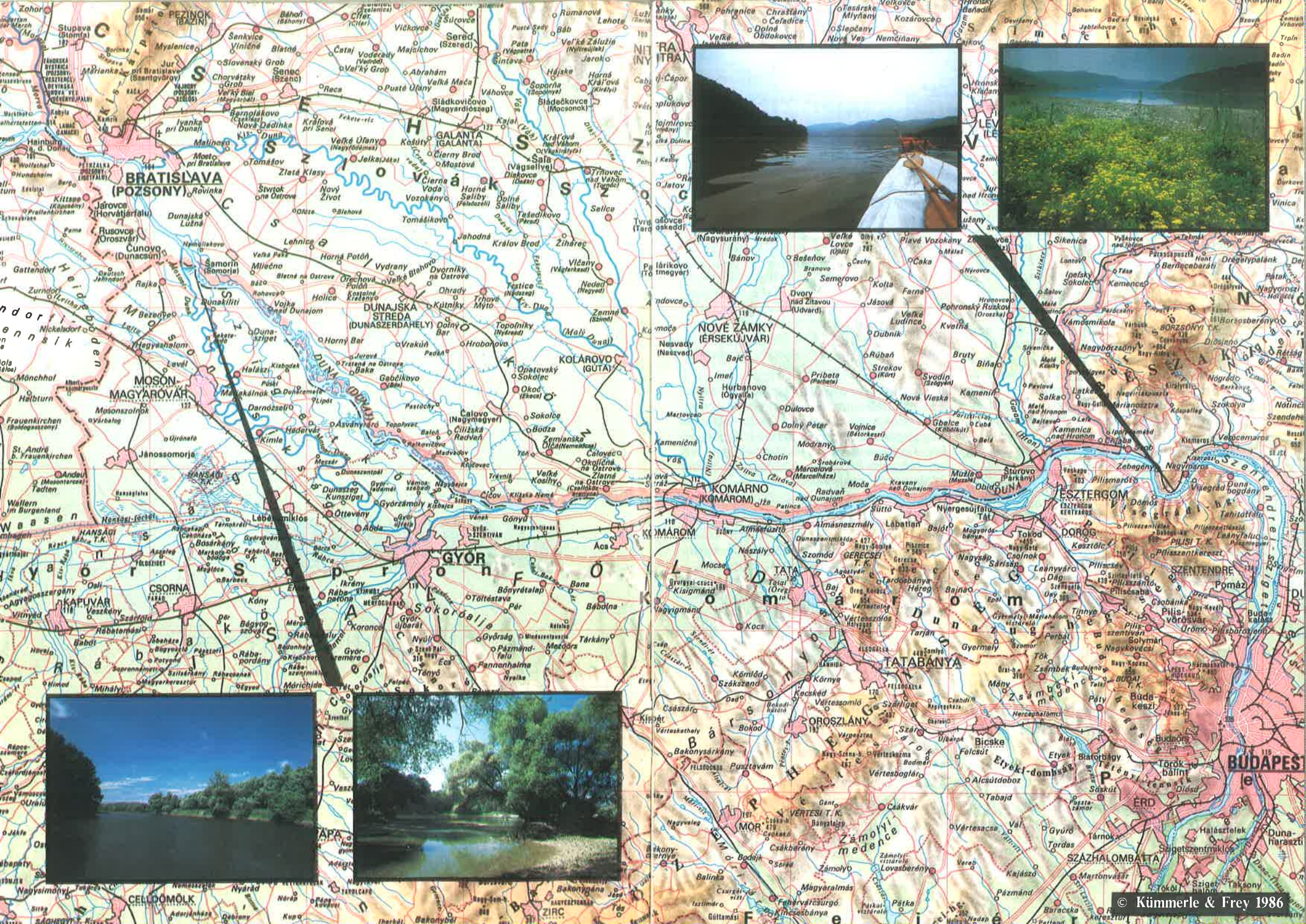
Zajac

NAGYMAROS

Eine Informationsbroschüre

Impressum:

Medieninhaber: Karl Wagner, c/o
WWF Österreich, Postfach 1,
A-1162 Wien.
Medienhersteller: Neuf, Bennog. 23,
A-1080 Wien.
Bildautoren: Momen, Golebiovski,
Navara, Rehm, Wendelberger.
Gestaltung: Baschnegger & Golub.

Pozsonytól Budapestig

Az „átlagos“ turista a Nickelsdorf-i osztrák határállomás felől jövet oly gyorsan jut Mosonmagyaróváron és több falun keresztül Györig, hogy Magyarország északnyugati sarkát alig ismeri. Ez a Duna és az ide-oda kanyargó Mosoni-Duna között fekvő Szigetköz, németül Kleine Schütt. Kár, hogy ismeretlen, mert e térség a sok tucat mellékágban folyó Dunával együtt egy természet képét mutatja, mely romantika szempontjából páratlan.

Az ártéri erdő egyike Európa ma már ritka oly területeinek, melyek még nagy méretben az eredeti dinamikát mutatják. E szempontból már csak a walt-tengerrel és az Alpesszel hasonlítható össze. Nagy területet borító árak és erősen változó talajviszintek jellemzik. Ezek azok az ökológiai folyamatok, melyek elengedhetetlenek egy ártéri erdő születésénél.

Pozsony (Bratislava; németül: Preßburg) és Gönyü között a Dunán még nagy a vízszintes, ami a Duna számtalan ágakra való szakadásához vezet. Csak ezen a dunaszakaszon található ilyen nagy számú holtág és sziget. A Sziget- és a Csallóköz nagy területeit ugyan erdei monokultúrákká változtatták, de így is léteznek nagyobb természetes ártéri erdők, így is dzsungelszerű puhafaerdők kísérik a partszakaszokat. Feltűnő a természet sokoldalúsága: 220 madárféle él, vonul át vagy vendégeskedik itt telente, köztük tengeri sas, kócsag, fekete gólya, kárókatona és kanalas gém. Közel 50 halféle található a folyóban és holtágaiban. A gerinctelenek száma pontos vizsgálatok hiányában csak kb. állapítható meg. Összesen majdnem 5000 állatfaj él e területeken.

Aki nem siet Budapest felé, engedje meg egyszer magának azt a luxust, hogy a kitaposott turistaösvényektől távolmarad. Folyton az idegenforgalmi erőlködések nyomaira fog lelni, de egy természeti és

agrárkörnyezet kellős közepén; a „csúcsot“ a Dunánál éri el. Margit Pflagner ezt „Vándorlások Nyugat-Magyarországon“ nevű könyvében (Edition Roetzer, Eisenstadt/Kismarton) így fogalmazza meg: „... egy Duna-ág alig mozgó vizével, erdők, a halászok hálói, egy öreg csónak-kikötő és egy fatönkökből összeállított uszony... Zöld parti bozót mellett elsiklani, melyből madarak repülnek fel, a vízbe nyúló ágak, a világot kirekesztő csónakázás után baloldalt hirtelen felbukkan a Nagy Folyam gyors hullámaival, egy pillantás csendből és álmódzából a mozgásba, a futó idő valóságába.“

Lassan természetesen itt is elkezdi futni az idő: Az Bős-nagymarosi csehszlovák-magyar vízlépcsősrendszer itt épülő tározója meg fogja változtatni a füz-nyár-ligeterdők; Györnek, a növekvő iparvárosnak kell egy nagyobb kikötő, ettől keletre a kémiai és építészeti iparágak már megkövetelték adójukat.

Ma azonban még a Duna uralkodik számos mellékágával, lapos szigetekkéket hagy szabadon, talajvíz formájában átitatja az árterületet, segít az itteni mezőgazdasági termelőszerkezeteknek, egyszer a hajózást állítja meg kisvizével, máskor oriási erővel elönt nagy területeket. Az ember gátakat épített és a folyónak kifutót biztosított, de a tározó le fogja igézni a folyó örejét – 2000-ben József Attila már nem írhatná meg „A Dunánál“ című versét:

A rakodópart alsó kövén ültem,
néztem, hogy úszik el a dinnyehéj
Alig hallottam, sorsomba merültem,
hogy fecseg a felszín, hallgat a mély.
Mintha szivemből folyt volna tova,
zavaros, bölcs és nagy volt a Duna.

...
A Duna csak folyt. És mint a termékeny
másra gondoló anyának ölen

Von Bratislava nach Budapest

„Durchschnittliche“ Ungarnbesucher gelangen, von Nickelsdorf kommend, so schnell durch Mosonmagyaróvár und nach einer Reihe kleinerer Orte bis Györ, daß sie den nordwestlichen Zipfel unseres Nachbarlandes überhaupt nicht kennen. „Szigetköz“ heißt diese langgezogene Insel zwischen Donau und der in wilden Mäandern träge dahinfließenden Moson-Donau auf ungarisch; hierzulande ist sie als Kleine Schütt mehr oder weniger bekannt. Dabei bieten das Schwemmland und die in Dutzende Nebenarme zerfallende Donau ein Naturbild, das an Romantik seinesgleichen sucht.

Die Aulandschaft ist einer der wenigen Naturräume Europas, die noch weitgehend die ursprüngliche Dynamik aufweist. Aus dieser Sicht ist sie nur noch mit dem Wattenmeer und dem hochalpinen Bereich zu vergleichen. Großflächige Überschwemmungen und starke Schwankungen des Grundwasserkörpers sind die bestimmenden Elemente. Sie sind die ökologischen Prozesse, die für die Existenz und die Ausbildung der Auenlandschaft notwendig sind.

Zwischen Bratislava (deutsch: Preßburg, ungarisch: Pozsony) und Gönyü weist die Donau noch ein starkes Gefälle auf, das eine Aufspaltung des Stromes in zahlreiche Nebenarme bewirkt. Nur in diesem Donau-Abchnitt findet sich eine derartige Vielzahl von Altarmen und Inseln. Weite Bereiche der Kleinen Schütt (auf ungarischer Seite) und der Großen Schütt (auf tschechoslowakischer Seite) sind zwar in forstliche Monokulturen umgewandelt worden, dennoch existieren größere natürliche Auwälder, säumen urwaldartige Weichholzlauen die Uferzonen. Beeindruckend ist auch die Artenvielfalt: 220 Vogelarten sind als Brutvögel, Durchzügler oder Wintergäste nachgewiesen worden, unter ihnen Seeadler, Nachtreiher, Schwarzstorch, Fischadler und Kormoran. An die 50 Fischarten finden sich im Strom

und in seinen Altarmen. Über die Zahl der wirbellosen Arten lassen sich mangels genauer Untersuchungen lediglich grobe Schätzungen anstellen. Insgesamt dürften an die 5000 Tierarten in diesem Gebiet leben.

Wer es nicht eilig hat, nach Budapest zu kommen, sollte sich einmal den Luxus einer Fahrt abseits ausgetretener Touristenpfade leisten. Er wird immer wieder auf Spuren der Fremdenverkehrsbehörden treffen, dazwischen aber eine Natur- und Agrarlandschaft erleben, die in der Anfahrt zum Donauufer gipfelt. Margit Pflagner hat das in ihrem Buch „Streifzüge durch Westungarn“ (Edition Roetzer, Eisenstadt) so beschrieben: „...ein Donauarm mit kaum bewegtem Wasser, Auen, die Netze der Fischer, ein alter Bootsteg und ein Floß aus Baumstämmen... Vorbeigleitend an grünem Uferdickicht, aus dem Vögel aufsteigen, Zweige, die sich ins Wasser neigen, nach weltvergessener Fahrt plötzlich zur Linken der große Strom mit seinen raschen Wellen, der Blick aus Stille und Traum in die Bewegung, in die Wirklichkeit der eilenden Zeit.“

Allmählich beginnt natürlich auch hier die Zeit zu eilen: Das in Bau befindliche Staubecken des tschechoslowakisch-ungarischen Staufensystems Gabčíkovo/Nagymaros wird den Auwald mit seinen Weiden und Pappeln verändern, die wachsende Industriestadt Györ braucht einen Zollfreihafen, weiter flußabwärts haben Chemie- und Baustoffindustrie bereits ihren Tribut gefordert.

Momentan herrscht die Donau mit ihren vielen Nebenarmen vor, läßt flache Inselchen frei, zieht sich in Form von Grundwasser durch das Überschwemmungsgebiet, hilft den hier angesiedelten landwirtschaftlichen Produktionsgenossenschaften, legt einmal die Schifffahrt durch extremes Niederwasser lahm, überschwemmt dann wieder mit ihrer ungeheuren Kraft riesige Gebiete. Der

a kisgyermek, úgy játszadoztak szépen és nevetgeltek a habok felém. Az idők árján úgy remegtek ök, mint sírköves, dülöngő temetők.

És Szabó Lőrinc sem fogalmazna dicsőítő éneket. Ma még élvezet a folyam Dunaszigetnél vagy Lipótnál, ahol, mellékesen, a Termál-csárdában halászlé kapható, mely Magyarországon a legjobbak közé tartozik. Ezt tényleg még frissenfogott halból készítik mint a fehér, sült vagy rántott főetelt is.

De már lassan itt a Duna mentén, a Magyarország és Csehszlovákia közötti határ közelében is érezhető a modernizáció. A természet egyedülálló barátságjelét ugyanolyan fantáziával használják ki: Az olajfűrészek alkalmával talált termásvíz egy csőrendszer segítségével fűti a mezőgazdasági vállalatok üvegházait. Utána a termálfürdő medencéibe vezetik, ahonnan a halásztavakat tölti meg, fokról fokra hülve a pillanatnyi feladatot ellátva. Nem csak a paradicsomtermést segíti, hanem a rendkívül sikeres és exportra irányuló virágtenyésztést is.

Az 5-ös számú Európai út felé Halásziába ér az utazó. Itt-ott láthat még egy szalmafedésű rézsüt, de különben a volt halásztanyát a marhatenyésztésnek köszönhetően már kis jölet jellemzi.

Röviddel Mosonmagyaróvár előtt kereszteljük a sötétzöld Mosoni-Dunát, mielőtt a romantikus érzések ebben a fiatalkorában Nikolaus Lenaunak otthont adó városban a történelemnek adnak helyet. A piarista kolostor (ma az állami gimnázium hozzácsatolt diákokotthonnal) és főleg az Óvár, melyben ma a mezőgazdasági egyetem irodáit helyezték el, tanúságot adnak a múlttól; a Magyarország e sarkában majdnem kötelező termálfürdő a város akaratáról tanuskodik, hogy ne csak az autó-ablaktól látható átjáróház legyen Budapest felé hajtó turisták részére.

Az Óvár az 1939 óta Mosonnal egyesült városnak nem csak a nevét adta; az Ad

Esztergom

Flexum nevű római erődítmény romjain tornyosulva egy évszázadokat átfogó történelmet mesél, a törökidőkkel és az utána következő osztrák befolyással együtt.

1822. októberétől Lenau a portán lakott. A Mosoni-Duna ligeterdőiben szeretett lovagolni, de még jobban szeretett órákhosszat merengeni a Lajtamenti parkokban – egyszerűen szerette ezt a várost. Hogyis fogalmazta meg Magyarország a hatvanas években véleményét? „Nikolaus Lenau ideje legnagyobb osztrák lírikusa, költeményei nyelve német; de amit írt, az a Magyarországon töltött ifjúsága döntő benyomása alatt állt.”

Ha Mosonmagyaróvár két folyó (Mosoni-Duna és Lajta) városa, akkor Győr büszke lehet arra, hogy három víz mellett fekszik: Itt folytak a német városnévadó Rába (Raab) és a Rábca a Mosoni-Dunába, mielőtt az néhány kilométerrel északkeletre a Dunába torkol és ezzel a Szigetköz határát képi.

A romantikus dunakanyarban építendő nagymarosi erőmű duzzasztása épp itt sok mindent mélyremenően meg fog változtatni. A Rajka és Győr közötti, sajnos kevesek által ismert Duna akkor már nem létezik, ha csaknem az egyedülálló élmény által ligetimádókká és természetbarátokká váló látogatók befolyásolják az építők véleményét.

Mensch hat Dämme gebaut und dem Fluß einen Auslauf gesichert, dennoch wird der Stausee die Urkraft des Flusses zähmen – im Jahre 2000 würde Attila Jozsef sein berühmtes Gedicht „An der Donau” wohl nicht mehr schreiben können:

Auf Steinen saß ich an des Flußdamms Saum, sah, wie stromab Melonenschalen schwimmen.

Dacht' an mein Leben und gewahrte kaum der Tiefe Schweigen und der Fläche Stimmen.

Als ob sie grade quer durch mich hindurchfloß, trüb war die Donau. Trüb, weise und groß.

Die Donau strömte. Wie im Schoße schön der schwangern Mutter (sie gibt nicht drauf acht)

das Kind spielt, konnt' ich Wellen spielen sehen,

und manchmal haben sie mir zugelacht, Grabsteinen gleichend, auf dem Strom der Zeit

erzitternd, stürzend in Vergänglichkeit.

(übersetzt von Stephan Hermlin)

Auch Attila Jozsefs Dichterkollege Lőrinc Szabo hat diese Gegend besungen: „Wie unbewegliche Wollknäuel sitzen die Bäume dicht nebeneinander, der eine wächst in der Fülle der Überschwemmung zum Riesen, die anderen drängen sich so dicht, daß sie einander niederhalten und kleine Sträucher bleiben.”

Genauso zu erleben bei Dunasziget (wörtlich übersetzt: Donauinsel) oder Lipot, wo im übrigen in der Thermal-Csarda um einen Spottpreis eine der besten Fischsuppen Ungarns wartet. Diese „Halaszle” ist, wie die sanftweiße, gegrillte oder überbackene Hauptspeise, tatsächlich noch aus garantiert frischgefangenem Fisch zubereitet.

Hier an der Donau und damit knapp an der Grenze zur Tschechoslowakei ist aber die Modernisierung auch allmählich zu verspüren. Eine geradezu einmalige Gunst der Na-

tur ist ebenso phantasie reich genutzt worden: Das bei der Ölsuche entdeckte Thermalwasser heizt in einem Rohrsystem die Gewächshäuser der Agrarbetriebe, wird in die Becken des Thermalbades geleitet und füllt schließlich die Fischteiche, von Stufe zu Stufe abkühlend und jeweils eine andere Aufgabe erfüllend. Es nützt nicht nur dem Paradeiseranbau, sondern auch einer außerordentlich erfolgreichen und exportträchtigen Nelkenzucht.

Auf der Fahrt zur Europastraße 5 kommt der Besucher nach Halaszi. Hie und da ist noch eine strohgedeckte Scheune zu entdecken, aber sonst ist das ehemalige Fischerdorf (nichts anderes bedeutet der Name) schon durch bescheidenen Wohlstand geprägt, der vor allem der Rinderzucht zu verdanken ist.

Knapp vor Mosonmagyaróvár wird die dunkelgrüne Moson-Donau überquert, ehe romantische Gefühle in dieser Stadt, die Nikolaus Lenau in dessen Jugendzeit beherbergte, der Geschichte weichen. Nepomuk-Säule, Piaristenkloster (heute das staatliche Gymnasium mit angeschlossenem Internat) und vor allem die Alte Burg, in der heute die Verwaltung der Agraruniversität untergebracht ist, zeugen von der Vergangenheit, das in diesem Winkel Ungarns geradezu obligate Thermalbad und vom Willen, mehr als nur aus dem Autofenster zu betrachtende Durchgangsstation für Budapest-Besucher zu werden.

Die Alte Burg (ovar) hat der Stadt, die seit 1939 mit Moson (Wiesel) vereinigt ist, nicht nur den Namen gegeben; auf den Ruinen der römischen Festung Ad Flexum erbaut, schildert sie ein jahrhundertealtes Stück Geschichte samt Türkenzeit und anschließend österreichischem Einfluß.

Ab Oktober 1822 wohnte Lenau im Pförtnerhaus. Er liebte neben Ausritten durch den Auwald der Moson-Donau vor allem stundenlanges Sinnen in den Parks entlang der Leitha, er liebte einfach diese Stadt. Wie hat Ungarn seine Einstellung zu ihm in

Mi a célja ennek a Kiadványnak?

Ennek a kiadványnak az a célja, hogy informáljon. Magyarországon éppúgy mint Ausztriában. A két ország népét hosszú történelmi múlt köti össze. Az összekötő kapocs a Duna, amelyen most kerül megépítésre a Bös-Nagymarosi vízlépcsőrendszer. A magyarok számára ez a környezet kényszerű kiárúsítását jelenti, az osztrákok számára pedig a környezetrombolás közvetlen exportálását. Ugyanakkor az energiagazdálkodás területén olyan lépéseket tesznek, amelyeket sokan egyáltalán nem tartanak kívánatosnak. 1996-tól az évenkénti villamosáramfogyasztás további 1200 Gigawatt-órával fog nőni. Ahelyett, hogy a rendelkezésre álló pénzüsszeget energetikarékossági intézkedésekre fordítanák, megkezdik a Duna kibetonozását.

Nagymaros – csak a kezdet?

Van azonban egy másik szempont is, amely az „a3-bau” című osztrák építőipari ágazati lap 1985 novemberi számában olvasható: „Megjegyzendő, hogy Nagymaros nem az egyetlen olyan dunai vízerőmű-építkezés, amelyben a DoKW résztvesz. Jelenleg a románokkal is érintkezésbe léptek a nikopoli vízerőmű építését illetően. Amennyiben a magyar fél megelégedését fejezi ki a DoKW-val mint építkezési fővállalkozóval szemben, minden esély megvan arra, hogy a Budapest és Mohács között építendő vízerőműveket (az adonyi vízlépcső 150 MW vagy 775 GWh teljesítménnyel, valamint a fajsi vízlépcső 100 MW vagy 775 GWh teljesítménnyel) ismét az osztrákokkal közösen építik.” Képzeljük csak el: több méter magas töltés szeli át több mint 200 kilométeren a síkságot, csupán azért, hogy valamivel több GWh-t termeljenek!

A környezetvédelmi mozgalom céljai

Magyarországon, Ausztriában és nemzetközi síkon egyaránt a környezetvédők megegyeznek az elérendő célkitűzésekben. Röviden összefoglalva a „WWF/IUCN árterületi szakcsoport Bös-Nagymarosi vízlépcsőrendszerrel kapcsolatos állásfoglalása” a következő:

A bösi vízerőműre vonatkozólag: „Teljes egészében mondjanak le a csúcsra-járatásról és ezzel a csúcsáram termeléséről is. A dunamederben átfolyó vízhozam ökológiai szempontok szerint határozandó meg, azonban semmiképpen ne legyen 600 m³/sec mennyiség alatt. Ugyanakkor nemcsak a nagy, hanem a kis árvizeket is a dunamederbe kell vezetni.”

Ami pedig a nagymarosi vízlépcsőt illeti: „A csúcsra-járatásról való lemondás lehetővé tenné a vízerőmű ésszerűségével kapcsolatos viták újrafelvetését. Ez esetben elengedhetetlen, hogy a nagymarosi erőmű építésével és finanszírozásával megbízott osztrák intézmények a végleges finanszírozási megegyezés megkötése előtt a környezeti türoképeség vizsgálatával egy független szakemberekből álló testületet bizzanak meg.”

„Olyan intézmények mint a Világbank és a GTZ (Technológiai együttműködés bizottsága), amelyek a harmadik világban történő nagyberuházásokat finanszírozzák a környezeti türoképeséggel kapcsolatos vizsgálatok szükségességével már régóta elismerik, és egy ilyen vizsgálat elvégzése számos nagyberuházás esetében az esetleges finanszírozási döntéshozatal fő feltételét képezi”, írja az árterületi szakcsoport. „A finanszírozó félnek azokban az országokban, ahol csak viszonylagos a kritika gyakorlásának a lehetősége, különösképp óvatosságnak és felelősségteljesnek kell lennie.”

den sechziger Jahren formuliert? „Nikolaus Lenau ist der größte österreichische Lyriker seiner Zeit, die Sprache seiner Dichtung ist deutsch; doch was er schrieb, stand unter dem entscheidenden Einfluß seiner in Ungarn verbrachten Jugend.”

Ist Mosonmagyaróvár die Stadt zweier Flüsse (Moson-Donau und Leitha), so kann Győr stolz darauf sein, an drei Wassern zu liegen: Hier fließen die der Stadt den deutschen Namen gebende Raab und die Rabnitz in die Moson-Donau, ehe diese ein paar Kilometer nordöstlich in die Donau

mündet und damit die Grenze des „Szigetköz” zieht.

Der Rückstau des inmitten des romantischen Donauknies entstehenden Kraftwerks Nagymaros dürfte gerade hier gravierende Veränderungen verursachen. Die Donau von Rajka bis Győr, wie sie heute nur ganz wenige kennen, droht dann nicht mehr zu existieren. Falls nicht Besucher, die durch das einmalige Erlebnis Auliebhaber und Naturfreunde werden, doch noch eine Meinungsänderung herbeiführen.

Wozu dient die Broschüre?

Diese Broschüre soll Information vermitteln. In Ungarn wie in Österreich. Die Völker beider Länder sind durch eine lange Geschichte miteinander verbunden. Das Band ist die Donau, an der das Staustufensystem Nagymaros/Gabcikovo errichtet wird. Für die Ungarn bedeutet es den auferzwungenen Ausverkauf der Landschaft, für die Österreicher einen indirekten Export an Umweltzerstörung. Gleichzeitig werden auf dem Energiemarkt ohne öffentliche Zieldiskussion Weichen gestellt, die viele gar nicht wollen. Ab 1996 müssen wieder zusätzliche 1200 Gigawattstunden Strom jährlich verbraucht werden. Gelder, die für Energieparmaßnahmen benötigt werden, dienen stattdessen der Betonierung der Donau.

Nagymaros – erst ein Anfang?

Es gibt noch einen weiteren Aspekt, den ein Zitat aus dem Branchenblatt „a3-bau” vom November 1985 wiedergibt: „Allerdings, Nagymaros ist nicht das einzige Donaukraftwerksprojekt, für das sich die DoKW ins Zeug legt. Zur Zeit ist man auch

mit den Rumänen wegen des Donaukraftwerkes in Nikopol in Fühlung. Und wenn die DoKW ihre Generalunternehmerrolle in Nagymaros zur Zufriedenheit der Ungarn erledigt, gibt es durchaus Chancen, daß auch die geplanten Donaukraftwerke zwischen Budapest und Mohács (Stufe Adony mit 150 MW oder 775 GWh, Stufe Faisz mit 100 MW oder 650 GWh) in Kooperation mit ihr errichtet werden.” Man stelle sich vor: Meterhohe Dämme durchziehen mehr als 200 Kilometer flache Pußta, nur damit ein paar GWh mehr produziert werden!

Die Ziele der Naturschutzbewegung

In Ungarn, Österreich und auf internationaler Ebene herrscht Einmütigkeit über die Ziele, die man erreichen will. Die „Stellungnahme des WWF/IUCN-Auenbeirates zum Staustufensystem Gabcikovo/Nagymaros” faßt sie zusammen:

Zum Kraftwerk Gabcikovo: „Es sollte auf den Schwellbetrieb und damit auf die Erzeugung von Spitzenstrom gänzlich ver-

Az Európai parlament követelései

Az Európai parlament még élesebb követeléseknek adott hangot, miután a rendőrség osztrák és magyar környezetvédők békés tüntetését Budapesten gumibottal oszlatta fel. A vízlépcsőrendszer káros hatásainak a felsorolása és a rendőri akció elítélése után így hangzik a határozat: „Az Európai parlament felszólítja Magyarországot és Csehszlovákia kormányait, hogy a Bös-Nagymarosi vízlépcsőrendszer építési tervéről indítsanak újabb vitát, illetve mondjanak le annak kivitelezéséről a Duna Kör tudományosan megalapozott végkövetkeztetési figyelembevételével.“

Az Európai parlament felszólítja az osztrák kormányt „annak figyelembevételére, hogy azok az érvek, amelyek Hainburg ellen szóltak, éppúgy érvényesek a Bös-Nagymarosi vízlépcsőrendszerre is. Az Európai parlament felszólítja az osztrák kormányt, hogy lépjen vissza az építkezés támogatásától.“

Tüntetés Ausztriában és az NSZK-ban

Nemcsak Magyarországon ütközött a vízlépcsőtervezet heves kritikába. Ausztria majdnem összes környezetvédő szervezete számos tudományos szakemberrel együtt egyre erősebben emelte fel a hangját az építési terv és a vízlépcsőrendszer építésében való osztrák részvétel ellen. Ezirányú fáradozásaikban az összes parlamenti párt képviselőjeinek a támogatására számíthatnak, amint az ebben a kiadványban szereplő és támogatásukat felajánló szervezetek névsorából kiderül. A szomszédos országokból is éleshangú bírálatok láttak napvilágot. Így például nyugatnémet környezetvédő szervezetek egy 1986 november elején Bécsben megtartott sajtókonferencián felszólították az osztrák kormányt, hogy lépjen vissza a szerződésben vállalt kötelezettségeinek a teljesítésétől.

zichtet werden. Die Restwassermenge im Donaubeck sollte nach ökologischen Kriterien bestimmt werden, jedenfalls aber nicht unter 600 m³/sec fallen. Gleichzeitig sollten nicht nur die großen, sondern auch die kleinen Hochwässer in das Donaubeck geleitet werden.“

Und zum Kraftwerk Nagymaros: „Der Verzicht auf den Schwellbetrieb würde es aber ermöglichen, die Diskussion über die Sinnhaftigkeit dieses Kraftwerkes neu aufzurollen. Es ist dabei unerlässlich, daß die für die Baudurchführung und Finanzierung des Kraftwerkes Nagymaros zuständigen österreichischen Institutionen vor der endgültigen Finanzierungszusage eine Umweltverträglichkeitsprüfung durch ein Gremium unabhängiger Wissenschaftler durchführen lassen.“

„Institutionen wie die Weltbank und die GTZ (Gesellschaft für technologische Zusammenarbeit), die Großprojekte in der Dritten Welt finanzieren, haben die Notwendigkeit der Umweltverträglichkeitsprüfung bereits längst anerkannt und führen sie bei einer Vielzahl von Großprojekten als ein Hauptkriterium für einen Finanzierungsbeschluß durch“, schreibt der Auenbeirat. „Gerade in den Ländern, in denen Kritik nur bedingt möglich ist, sollte der Geldgeber besonders sorgfältig und verantwortungsbewußt vorgehen.“

Forderungen des Europaparlamentes

Noch schärfere Forderungen erhob das Europaparlament, nachdem eine friedliche Demonstration österreichischer und ungarischer Umweltschützer in Budapest durch die Polizei mit Gummiknüppel aufgelöst worden war. Nach einer Aufzählung der schädlichen Auswirkungen des Staustufensystems und einer Verurteilung der Polizeiaktion heißt es in der Resolution: „Das Europaparlament fordert die Regierungen von

Ungarn und der CSSR auf, das Staustufensystem Gabčíkovo/Nagymaros im Licht der wissenschaftlichen Erkenntnisse von Duna Kör (Anm.: der Donaukreis, eine Gruppe der bekanntesten Kraftwerksgegner) zu überdenken oder aufzugeben.“

Das Europaparlament fordert die österreichische Regierung auf, „zu bedenken, daß die Argumente, die gegen das Kraftwerk Hainburg sprachen, genauso auf das Staustufensystem Gabčíkovo/Nagymaros zutreffen. Das Europaparlament fordert die österreichische Regierung auf, ihre Unterstützung für das Projekt zurückzuziehen.“

Protest in Österreich und Deutschland

Nicht nur in Ungarn findet das Staustufenprojekt mittlerweile heftige Kritik. Fast alle Umweltorganisationen Österreichs und zahlreiche Wissenschaftler haben begonnen, sich gegen das Projekt und eine österreichische Beteiligung am Bau der Staustufe Nagymaros einzusetzen. Unterstützt werden sie dabei von Vertretern aller Parlamentsparteien, wie die Liste der diese Broschüre unterstützenden Organisationen aufzeigt. Heftige Kritik kommt auch aus den Nachbarländern. So forderten deutsche Umweltorganisationen Anfang November 1986 auf einer Pressekonferenz in Wien die österreichische Regierung auf, sich aus dem Vertrag zurückzuziehen.

BIATISLAVA (POSŰNY)

**tározó
Stausee**

**üzemcsatorna
Kraftwerkskanal**

**Dunakiliti tározó-zár
Wehranlage Dunakiliti**

**Bösi erőmű
Kraftwerk Gabčíkovo**

**Bösi építkezés
Baustelle Gabčíkovo**

**üzemcsatorna
Kraftwerkskanal**

**Nagyvarosi erőmű
Kraftwerk Nagymaros**

**a Dunakiliti tározó miatt kivágott erdő helye
Rodungsgebiet für den Stausee Dunakiliti**

Építési terv

Dunakiliti

Dunakiliti térségében a Dunát felduzzasztják. 20 kilométer hosszú, 62 négyzetkilométer felületű mesterséges tó keletkezik, mely 200 millió köbméter vizet tárol majd. A tározó egészen Pozsony külvárosaig terjed. Gátjait nem szigetelik a vízmentes altalajba, ami a különleges geológiai viszonyokat figyelembe véve nem is lenne egykönnyen kivitelezhető. A gátak mentén e célból csapolócsatornát létesítenek, amely a tározótérben a fakadóvizet a Duna régi ágaiba levezetni hivatott. A tározóban finom szerves és szervetlen részecskék ülepednek le. A szakemberek körében vitatott az a kérdés, hogy ezáltal a tározótér-fenéken dugulás jön-e létre? Amennyiben ez bekövetkezne, kb. felére csökkenne az előirányzott vízhozam. Ha nem következik be a dugulás, akkor fennállna a talajvízszennyeződés veszélye, ugyanis a tározótér alatt kezdődik egy 200 méter mélységig nyúló és 50 kilométer szélességben elterjedő kavicslejtés, ahol minden valószínűség szerint Európa legnagyobb feltáratlan ivóvízkészlete rejlik: tíz köbki-lométer – 10 billió liter – tiszta ivóvíz. Ez olyan kincs, melynek értékét néhány év múlva ismerjük csak meg igazán – kénytelen-kelletlen. Kórokozó anyagok, így pl. nehézfémek és hosszúéletű vegyi anyagok beszűremlését ebbe a kavicslejtésbe az adott körülmények között aligha lehet megakadályozni. Ennek következményeként Magyarország jövőbeni ivóvízellátását súlyos veszély fenyegetné. Ausztria is elesne attól a lehetőségtől, hogy ebből a természetes készletből részesüljön.

Bös

Dunakilitinél ágazik el az üzemsatorna, mely a Duna vizét a bösi erőmű turbináihoz vezeti, átszelve egy fontos csehszlovák mezőgazdasági területet. Palkovičovo-nál az üzemsatorna ismét a dunamederbe torkollik. Ennek a létesítménynek a méretei meghaladják a szuezi-csatornáét. Teljes hossza 25,2 kilométer lesz és maximális szélessége 730 méter. Az erőmű térségében a gátak 18 méter magasságban tornyosulnak fel, a legnagyobb vízszintkülönbség 23,27 méter lesz. A terelőcsatorna betorkolása alatt Palkovičovo-nál a Duna medrét 20 km-es hosszúságban kimélyítik. Ezáltal a tervezett 4000 m³/sec vízhozamnál a vízszint 1,7 m-el süllyed és a bösi erőműnél a tényleges esés megnö.

A régi dunamederben Dunakiliti és Palkovičovo között egy szegényes kis pocsolya lesz 50 m³/sec vízhozammal az eredeti 2000 (középvíz) helyett, további 50 m³/sec vizet a magyarországi mellékágakba szándékoznak vezetni; 27 m³/sec-t a Mosoni-Dunába és 70 m³/sec-t a csehszlovák oldalon levő dunaágakba, úgyhogy ez legjobb esetben összesen 200 m³/sec vízhozamot jelent. Ez a lebecsült vízhozam részben a dunakiliti zsiliből, részben a tározó mentén haladó csapolócsatornából származik. Kisvíz esetén ez a lebecsült vízhozam tovább csökkenne, u. i. a szabályozhatóság velejárója – amint azt szerte a világon tapasztalatból tudjuk –, hogy az érdekek ütközésénél a gazdasági szempontokat az ökológiai szempontokkal szemben előnyben részesítik.

A bösi erőmű nem lesz szokványos folyami erőmű. Attól eltekintve, hogy hosszú kilométereken keresztül az eredeti dunamedertől távol, szántóföldektől övezve tornyosodik, üzemmódjára nézve csúcsáramot fog termelni. Vagyis csúcsüzemeltetésű erőmű lesz. 720 Megawatt termelésére lesz képes.

Das Projekt

Dunakiliti

Bei dem ungarischen Ort Dunakiliti wird die Donau aufgestaut. Der Stausee wird 20 Kilometer lang sein, eine Oberfläche von 61 Quadratkilometer bilden und 200 Millionen Kubikmeter Wasser speichern. Er wird bis in die Vorstädte Bratislavas reichen. Die Dämme des Stausees werden nicht bis in den wasserundurchlässigen Untergrund abgedichtet, dies wäre aufgrund der besonderen geologischen Verhältnisse in diesem Gebiet auch schwer möglich. Entlang der Dämme werden daher Drainagegräben angelegt, die das aus dem Staubereich austretende Sickerwasser in das Altarmsystem der Donau ableiten sollen. Im Stauraum werden sich die feinen anorganischen und organischen Partikel absetzen. Unter Experten ist es umstritten, ob es dadurch zu einer Abdichtung der Stauraumsohle kommen wird. Sollte sie eintreten, würde etwa die Hälfte des insgesamt vorgesehenen Dotationswassers wegfällen. Wenn es aber keine Abdichtung gibt, besteht wiederum die Gefahr der Grundwasserverseuchung, denn unterhalb des Stauraums beginnt eine bis zu 200 Meter tiefe und 50 Kilometer breite Schotterwanne, in der sich die wahrscheinlich größten unerschlossenen Trinkwasservorräte Europas befinden: 10 bis 14 Kubikkilometer – das sind zehn Billionen Liter – reines Trinkwasser: Ein Schatz, dessen Wert wir notgedrungen in wenigen Jahren kennenlernen werden. Ein Eindringen von Krankheitserregern, Schwermetallen und langlebigen Chemikalien in diesen Schotterkörper wird dann kaum zu verhindern sein. Schwerwiegende Beeinträchtigungen für die zukünftige Trinkwasserversorgung Ungarns wären die Folgen. Zugleich verliert Ostösterreich die Chance, an diesem natürlichen Reservoir zu partizipieren.

Gabcikovo

Bei Dunakiliti zweigt der Kanal ab, der das Donauwasser quer durch die tschechoslowakische Agrarlandschaft zu den Turbinen des Kraftwerks Gabcikovo (ungarisch Bös) führt und bei Palkovicovo wieder in die Donau mündet. Die Ausmaße sollen die des Suezkanals übertreffen: Eine Gesamtlänge von 25,2 Kilometer und eine maximale Breite von 730 Meter. Beim Kraftwerk werden die Dämme mindestens 18 m über die Ebene ragen, die maximale Fallhöhe wird 23,27 Meter betragen. Unterhalb der Mündung des Ableitungskanals bei Palkovicovo wird das Bett der Donau in einer Länge von 20 km vertieft. Dadurch wird eine Senkung des Wasserspiegels bei der projektierten Wasserführung von 4000 m³/sec um 1,7 m erreicht und das effektive Gefälle am Kraftwerk Gabcikovo erhöht.

Im alten Donaubett soll zwischen Dunakiliti und Palkovicovo ein kümmerliches Gerinne von etwa 50 Kubikmeter pro Sekunde statt der ursprünglichen 2000 m³/sec (Mittelwasser) verbleiben, weitere 50 m³ sollen in das ungarische Altarmsystem geleitet werden, 27 m³/sec in die Moson-Donau und weiter 70 m³/sec in das tschechoslowakische Altarmsystem ergeben somit eine maximale Wassermenge des gesamten Flußsystems von 200 m³/sec. Dieses Dotationswasser stammt zum Teil von der Schleuse in Dunakiliti, zum Teil aus den Drainagegräben entlang des Stausees. Bei Niederwasser könnte diese Dotation noch zusätzlich reduziert werden, denn Regulierbarkeit bedeutet, wie Erfahrungen in der ganzen Welt zeigen, daß bei einem Interessenskonflikt die wirtschaftliche Seite der ökologischen vorgezogen wird.

Das Kraftwerk Gabcikovo wird kein normales Flußkraftwerk sein. Abgesehen davon, daß es kilometerweit von der ursprüng-

A csúcsáram termelésének érdekében a Dunát naponta kétszer felduzzasztják héthét órás időtartamra. A lebocsátási időszakban az erőműnél a vízszint méterekkel csökken. Az árhullámok szabályozása céljából 100 kilométerrel lejjebb, Nagymarosnál folyamatos üzemeltetésű, 160 MW teljesítőképességű erőmű épül. Ennek az erőműnek a duzzasztása az árapályszerű hullámokat hivatott kompenzálni és a hajózást akadályozó tényezőket csökkenteni.

Szigetközi vadon

Auwald auf Szigetköz

Nagymaros

A nagymarosi vízerőmű közvetlenül a Dunakanyarban épül és egészen Bösig nyúlik a duzzasztása. Ennek a dunaszakasznak a jóval alacsonyabb esése miatt a 100 kilométeres tározótér-hosszúság ellenére a duzzasztási magasság mindössze 6,83 méterrel lenne a jelenlegi szint fölött. Amint a tervrajzokból kiderül, az ily módon létrehozott tározó elárastaná a dunamenti területek jelentős részét. A dunaszigetek többsége teljes egészében víz alá kerülne. Csupán néhány sziget maradna sértetlenül, így pl. Nagyerebe és Paprét összesen 130 hektárnyi területtel.

A nagymarosi erőmű építése a súlyosan szennyezett csehszlovák folyók (Vág, Garam, Ipoly) felduzzasztását jelentené, ugyanakkor a magyarországi Rába, Cuhaj-Bakony, Donco és Altal-ér folyók ülepedésével járna.

Az erdőket és a jelenleg megművelt mezőgazdasági területeket érintő összevesztéségen számottevő. Magyarország 50 km² területet veszít el, ebből 13 km² erdőt. Csehszlovákia még ennél is többet, 87 km²-t áldoz fel, ebből 39 km² erdőt. További 13 km²-t „átmenetileg” vesznek igénybe. (Statistikai adatok az 1973-as magyar-csehszlovák fejlesztési tervből.)

Költségek

A vízlépcsőrendszer Magyarországra eső összköltségét több mint 70 milliárd forintra becsülik. Az osztrák cégek csupán a nagymarosi erőművet építenék, a több mint 80 km hosszúságú töltést azonban nem. Hatalmas összegekbe kerülne Győr és Komárom szennyvíztisztítója is, valamint a minden valószínűség szerint szükséges víztisztító berendezések. Kétségre vonható, hogy a Magyar Népköztársaság egyáltalán képes, ill. hajlandó lesz-e ezt a pénzüsszeget előteremteni?

Gazdasági szempontból a nagymarosi erőmű jelentéktelen, ellenben egy egész országrész ivóvízkészletét veszélyezteti, és tönkreteszi a Dunakanyar egyedülálló szépségét. Ezt a vízlépcsőrendszert csak azért építik, mert a bösi erőműnek csúcsáramot kell termelnie. Ebből következik a magyarországi bírálók fő követelése a vízlépcsőrendszert illetően: Mondjanak le a csúcsáram termeléséről, mondjanak le a nagymarosi vízlépcső építéséről.

A vízlépcsőrendszer története

Az ötvenes évek kezdete óta konkrét tervek léteznek a csehszlovák-magyar dunaszakaszi vízenergia-kiaknázását illetően. 1951-ben Mosonyi Ernő a vízépítéstan professzora kidolgozta a bösi-nagymarosi vízlépcsőrendszer tervét. Ez a terv azóta azonban évekig fiókban maradt. Pénzhiány és a magyar energiaszakértők véleménye – miszerint anyagi megfontolásból előnyben részesítendő a villamosáram hőerővel történő termelése – egyaránt elodázták a

lichea Donau entfernt inmitten von Feldern stehen wird, soll es Spitzenstrom erzeugen. Es wird daher als Schwellkraftwerk angelegt. Es soll eine Engpaßleistung von 720 Megawatt haben. Für die Produktion von Spitzenstrom muß die Donau zweimal täglich für je sieben bis acht Stunden aufgestaut werden. Ist der Bedarf an elektrischem Strom am höchsten, werden die Schleusen geöffnet und für vier bis fünf Stunden der Stausee zu einem gewissen Teil ins dahinterliegende Donaubeck abgelassen. Während der Ablaßphase wird der Wasserspiegel beim Kraftwerk um mehrere Meter abgesenkt. Zur Regulierung der vier bis fünf Meter hohen Flutwellen wird mehr als 100 Kilometer stromabwärts ein normales Flußkraftwerk bei Nagymaros mit einer Leistung von 160 Megawatt errichtet. Der Rückstau dieses Kraftwerkes soll die gezeitenartigen Flutwellen kompensieren und die Behinderungen für die Schifffahrt verkleinern.

Nagymaros

Das Kraftwerk Nagymaros würde direkt im Donauknien errichtet werden und bis zum Kraftwerk Gabčíkovo rückstauen. Aufgrund des in diesem Donauabschnitt deutlich niedrigeren Gefälles läßt sich trotz 100 Kilometer Stauraumlänge nur eine Stauhöhe von 6,83 Metern über dem jetzigen Niveau erreichen. Wie aus den Karten ersichtlich, würde der entstehende Stausee auch weite Teile der an die Donau angrenzenden Gebiete überfluten. Der überwiegende Großteil der Donauinseln würde zur Gänze unter den Wassermassen verschwinden. Erhalten blieben lediglich einige wenige der stromaufwärts gelegenen Inseln wie Nagyerebe und Papret mit insgesamt 130 Hektar Fläche.

Der Kraftwerksbau bei Nagymaros würde ebenso den Aufstau der hochgradig verschmutzten tschechoslowakischen Flüsse Váh, Hron und Ipel (ungarisch Ipoly) und den teilweisen Einstau der ungarischen Flüsse Rába, Cuhaj-Bakony, Donco und Altal-er erzwingen.

Der Gesamtverlust an Wald und derzeit landwirtschaftlich genutzten Böden ist enorm. Ungarn verliert endgültig ca. 50 km², davon 13 km² Wald; die CSSR opfert sogar 87 km², von denen 39 km² Wald sind. Weitere 13 km² werden insgesamt noch „provisorisch” benötigt. (Statistische Daten aus dem ungarisch-tschechoslowakischen Entwicklungsplan 1973.)

Die Kosten

Die ungarischen Gesamtkosten am Staufensystem werden auf mehr als 70 Milliarden Forint geschätzt. Österreichische Firmen sollen lediglich das Kraftwerk Nagymaros bauen, nicht aber die über 80 km langen Dämme. Gewaltige Geldmittel würden auch die Abwasserklärung der Städte Győr und Kármán kosten, sowie die aller Voraussicht nach notwendigen Wasseraufbereitungsanlagen. Es wird bezweifelt, ob Ungarn diese Geldmittel überhaupt aufbringen kann oder will.

Elektrizitätswirtschaftlich gesehen ist das Kraftwerk Nagymaros uninteressant, es gefährdet aber die Trinkwasservorräte einer ganzen Region und verunstaltet die einzigartige Landschaft des Donauknies. Diese Staustufe wird ausschließlich deshalb gebaut, weil es die Betriebsweise des Kraftwerkes Gabčíkovo, das Spitzenstrom erzeugen soll, erzwingt. Daraus erklärt sich auch die Hauptforderung der ungarischen Kritiker am Staufensystem: Verzicht auf die Produktion von Spitzenstrom, Verzicht auf die Staustufe Nagymaros.

Die Geschichte des Staufensystems

Seit Beginn der fünfziger Jahre existieren konkrete Pläne zur Nutzung der Wasserkraft des tschechoslowakisch-ungarischen Donauabschnittes. 1951 konzipierte der ungarische Wasserbauingenieur Prof. Emil Mosonyi das Staufensystem Gabčíkovo/Nagymaros. Das Projekt blieb viele Jahre in der Schublade: Geldmangel und die Ein-

Duna kiépítését. Ez akkor változott meg, amikor 1968-ban a szlovák Husák került a kormányzat élére. Husák felismerte az elgondolás gazdasági fontosságát Szlovákia és fővárosa, Pozsony szempontjából, mely utóbbi jelentősége a dunai hajózásban – átrakodó kikötőjének kiépítésével – ezáltal megnöve. Jelentősebb rakományt szállító nagy hajók illyódon Pozsonyig közlekedhetnének, és nem lenne szükség a rakomány Budapestén történő átrakodására mint ezideig.

1973-ban egy csehszlovák-magyar beruházási tervet fogadtak el. 1977-ben pedig a vízlépcsőrendszer megépítéséről és üzembehelyezéséről írtak alá szerződést. Azonban ezt a szerződést sem ültették át gyakorlatba. Magyarország pénzhiánya és minden bizonnyal a kivitelezés tudatos halogatása hátráltatta a terv megvalósítását. Magyarország kormánya és lakossága egyaránt vonakodott a vízlépcsőrendszer megépítésétől. Ennek egyik nyomós oka a Dunának a kivitelezés szempontjából szükségesszerű elterelése lehetett. Ugyanis jelenleg a Duna Pozsony után 10 kilométeres szakaszon folyik szlovák területen és ezt követően 150 kilométeren Csehszlovákia és Magyarország között határt képez. Az üzemi csatorna megépítésével Csehszlovákia további 25 km-es dunaszakaszhoz jut. Ennek első „nemzeti szempontból” lényeges következménye már konkrét formát öltött. A Duna és az épülő csatorna között fekvő három községből kitelepítették a lakosságot. Az ily módon otthonuktól elszakított emberek kb. 90 százaléka a magyar nemzeti kisebbséghez tartozik. Csehszlovákia megkezdte a megállapodásban vállalt építési munkálatokat; ezáltal egyre erősödött a magyarokra nehezedő csehszlovák nyomás, amelyet valószínűleg még szovjet nyomás is megettézett. 1983-ban a magyar kormány aláírt egy további megállapodást, amely rögzítette az egyes átadási időpontokat.

„Ökológiai imperializmus”

Alapvető változás azonban csak akkor történt, amikor az osztrák energiagazdálkodási intézmények és néhány bank bekapcsolódott a kivitelezési tervekbe. 1985 közepén Ausztria hivatalos tárgyalásokkal kezdett Magyarországgal és 1986 május 29-én aláírták a nagymarosi erőmű építéséről szóló osztrák-magyar szerződést. A megbízás nagyságrendje 5,8 milliárd Schilling. Az erőműépítés költségeit a Creditanstalt-Bankverein és az Österreichische Länderbank nevű osztrák bankok fedezik. A DoKW (Osztrák Dunai Erőművek RT) fővállalkozóként lép fel, az építési munkálatokkal való megbízások 70 százaléka osztrák cégeket illet. Igen sok magyar úgy vélekedik, hogy az osztrák vállalatok kihasználják Magyarországot a szempontról kellemetlen politikai helyzetét és kérés nélkül beavatkoztak az ügybe. Sokan úgy tartják, hogy az osztrák vállalatok már 1984-ben megállapodtak Csehszlovákiával az építési munkálatok finanszírozásáról. Ennek „ára” talán az volt, hogy Csehszlovákia nem kritizálta tovább az akkor nagy vitákat kiváltó Hainburg-i erőmű tervét. Tény az, hogy maga a magyar kormány változatlanul azt a benyomást kelti, hogy legszívesebben „pénzhiányra” hivatkozna, csak hogy az így rákényszerített nagymarosi vízlépcső megépítésétől diplomáciai úton megszabaduljon.

A jelenleg érvényben levő ütemezés a következő: Az üzemi csatornán és a Dunakiliti térségében fekvő tározón a munkálatok már folynak. A nagymarosi erőművel és az ehhez tartozó tározóterrel kapcsolatos munkákat azonban még nem kezdték el.

1988. október 1. Nagymarosnál az építkezési területet átengedik az osztrák cégeknek.

1989. július 1. Az építkezés megkezdése.

1990: A Bős-dunakiliti erőmű befejezése.

1993: A nagymarosi erőmű befejezése és a turbinák fokozatos üzembehelyezése.

wände der ungarischen Energieexperten, die aus Kostengründen die kalorische Erzeugung von Strom befürworteten, hemmten den Donauausbau. Dies änderte sich, als in der CSSR 1968 der Slowake Husák die Regierung übernahm. Husák sah die wirtschaftliche Bedeutung des Projektes für die Slowakei und deren Hauptstadt Bratislava (Preßburg), die auch als Umschlagplatz für die Donauschiffahrt an Bedeutung gewinnen würde. Große Schiffe könnten verstärkt bis nach Bratislava fahren und müssten nicht, wie bisher, ihre Waren in Budapest umladen.

1973 wurde ein tschechoslowakisch-ungarisches Investitionsprogramm verabschiedet, 1977 dann ein Vertrag zwischen der CSSR und Ungarn über die Realisierung und den Betrieb des Staustufensystems abgeschlossen. Doch auch dieser Vertrag konnte nicht eingehalten werden. Ungarns „Geldmangel” und wohl auch bewußtes Verzögern ließ das Projekt nur schleppend vorankommen. Ungarns Regierung und Bevölkerung schienen nicht sehr an der Realisierung des Staustufensystems interessiert. Ein wichtiger Grund dürfte dabei die erforderliche Umleitung der Donau gewesen sein. Denn gegenwärtig fließt die Donau hinter Bratislava 10 Kilometer durch die Slowakei und bildet anschließend, auf einer Strecke von 150 Kilometern, die gemeinsame Grenze von CSSR und Ungarn. Durch den Kraftwerkskanal wird die CSSR 25 Kilometer der Donau zusätzlich erhalten. Die erste „nationale” Folge ist kürzlich spürbar geworden: Aus jenen drei Orten, die zwischen Donau und künftigem Kanal liegen, ist die Bevölkerung ausgesiedelt worden. Die solcherart entwurzelten Menschen gehören zu fast 90 Prozent der ungarischen Minderheit an. Die CSSR begann mit ihrem vertraglich vereinbarten Bauteil; damit nahm der Druck, der möglicherweise auch von der UdSSR verstärkt wurde, stetig zu. 1983 unterzeichnete die ungarische Regierung ein Zusatzabkommen, in dem die Fertigstellungstermine fixiert wurden.

Der „Ökologische Imperialismus”

Eine grundsätzliche Änderung trat aber erst ein, als sich Österreichs Energiewirtschaft und die Banken einschalteten. Mitte 1985 trat Österreich in offizielle Verhandlungen mit den Ungarn, am 29. Mai 1986 wurde der österreichisch-ungarische Vertrag über den Bau von Nagymaros unterzeichnet. Auftragsvolumen: 5,8 Milliarden Schilling. Finanziert wird der Kraftwerksbau von den österreichischen Banken Creditanstalt-Bankverein und Österreichische Länderbank AG. Die DoKW (Österreichische Donaukraftwerke AG) fungiert als Generalunternehmer, 70 Prozent der Bauaufträge gehen an österreichische Firmen. Zahlreiche Ungarn sind überzeugt, daß die österreichischen Unternehmen eine politisch ungünstige Situation Ungarns ausgenutzt und sich ungefragt eingemischt haben. Viele glauben auch, daß sich Österreichs Unternehmen bereits 1984 mit der CSSR über die Finanzierung geeinigt hätten. Der mögliche Preis dafür: Eine Beendigung der CSSR-Kritik am damals heiß umkämpften Kraftwerk Hainburg. Nach wie vor jedenfalls vermittelt selbst die ungarische Regierung den Eindruck, sie würde sich lieber auf „Geldmangel” berufen, könnte sie dadurch die auferzwungene Verpflichtung zum Bau der Staustufe Nagymaros diplomatisch loswerden.

Der zur Zeit gültige Fahrplan sieht so aus: Kraftwerkskanal und Stauraum Dunakiliti sind bereits in Bau. Keinerlei Arbeiten wurden hingegen für das Kraftwerk Nagymaros und dessen Stauraum begonnen.

1. Oktober 1988: Das Baugelände Nagymaros wird für österreichische Firmen zugänglich.

1. Juli 1989: Beginn der Bautätigkeit.

1990: Fertigstellung der Kraftwerksanlage Gabčíkovo/Dunakiliti.

1993: Fertigstellung des Kraftwerks Nagymaros und schrittweise Inbetriebnahme sämtlicher Turbinen.

turbinák fokozatos üzembehelyezése.

1996: Az Ausztriába történő energiszállítás megkezdése.

Az ártéri erdőt erő hatások

Az ártérvédelem, a tájjelleg és a fajtákban gazdag terület szempontjából aligha akad könnyörtelenebb építési elgondolás a bösi vízlépcsősorendszerénél, legalább is ami a tervek jelenlegi állását illeti: csupán a felduzzasztással sok négyzetkilométernyi ártéri erdő pusztulna el. A Dunakiliti alatt elterülő ártéri erdők ugyancsak pusztulásra lennének ítélve: a Duna vízhozama Pozsonynál 2000 m³/sec, a Dunakilitinél elágazó üzemvízcsatorna vízhozama 5200 m³/sec lenne. Az erőmű építési tervéből az derül ki, hogy a dunamederbe és a régi mellékágakba lebecsült vízmennyiség csupán 50–100 m³/sec-t tenne ki. Csak árvíz esetén kapna a dunameder több vizet, ha a Duna vízhozama 4000 m³/sec fölé emelkedik, de az ilyen vízhozam évente nem több 6–11 napnál. A régi mederben maradt víz tehát az év túlnyomó részében a kavicsos területre korlátozódna. Európa egyik legszebb dunaszakasza ezzel kavics-sivatagá válna. Az így víz nélkül maradt ártéri erdőktől megvonnák az ökológiai létfeltételeket; a sok kis és nagy árvíz megszűnése, úgyszintén a talajvízszint ingadozása; ez utóbbi szintje amúgy is több métert süllyedne. Az ártéri erdő-vegetációt nagy területeken a pannón síkságtípus elemei váltánának fel.

A világ legnagyobb természetvédő szervezete, a WWF és IUCN nevű szakcsoportja ezért a következőket állapítja meg:

„A bösi vízerőmű a szóbanforgó ártéri terület eredeti dinamikájának teljes megszűnését eredményezné. A természetvédelem szempontjából ezért a vízlépcsősorendszer tervezete teljes egészében elvetendő.“

Annak érdekében, hogy ennek a szerteágazó szigetvilágnak legalább valami kis esélye maradjon a túlélésre, a főmederben legkevesebb 600 m³/sec vízhozamnak kell

lennie, és az árterületekre kis árvíz kell engedni. Ez azonban csak úgy képzelhető el, ha lemondanak a csúcsáram termeléséről.

A hivatalos magyar álláspont ennek ellenére az, hogy a Bös-nagymarosi vízlépcsősorendszer nem járna komoly ökológiai következményekkel. Ezt a helytelen állítást különböző európai országokban készített kutatói szakvélemény megcáfolja, nem utolsósorban az osztrák kormány által megbízott ökológiai bizottság kutatási eredménye is.

A talajvizet és a mezőgazdaságot erő hatások

A Duna hegyi folyó, a nyári félévben nagy, a téli félévben kis vízhozammal. A nagy árvizek ideje – eltekintve a téli jeges áradásoktól – a júliusi hónap, amikor az első nyári hőhullám következtében a hó olvadásával nagyobb tömegű víz zúdul le. Ha az olvadás huzamosabb ideig tartó esőzessel párosul, a vízhozam 8000 m³/sec fölé emelkedhet és árvíz katasztrófát okozhat. A Duna rengeteg szálon érintkezik a környező terület talajvízhálózatával. Magasabb vízállásnál a Duna táplálja a talajvízhálózatot, alacsony vízállásnál csapoló hatása van. A Dunakiliti és Palkovičovo közötti dunaszakasza kiszáritása nagymértékben megzavarja ennek az egész folyószakasznak a vízháztartását. Nagy, mezőgazdaságilag igen fontos területen a talajvízszint süllyedése hat métert is elérhet. 15.000 hektárnyi területen a növények gyökérzete ezáltal nem éri el a talajvízszintet. Ez a veszély több ezer hektárnyi területet fenyeget. Báholnához hasonló nagyságrendű, öntözőberendezéssel ellátott állami gazdaságok aligha fogják érezni ennek káros hatását. A szövetkezetekben tömörült kistermelőket viszont, akik a piaci ellátást biztosítják, súlyos károk érhetik.

1. Jänner 1996: Die Energielieferungen nach Österreich beginnen.

Auswirkungen auf den Auwald

Aus der Sicht des Auenschutzes, der Landschaftsästhetik und der Artenvielfalt gibt es wohl kein rücksichtsloseres Projekt als die Staustufe Gabčíkovo in ihrer derzeitigen Planung: Bereits der Aufstau würde viele Quadratkilometer Auwald vernichten. Genauso verheerend wären die Auswirkungen auf die Auwälder unterhalb von Dunakiliti: Die Donau führt bei Bratislava im Mittel 2000 Kubikmeter Wasser pro Sekunde, der bei Dunakiliti abzweigende Kraftwerkskanal soll bis zu 5200 m³/sec fassen können. Den Kraftwerksplänen ist zu entnehmen, daß lediglich 50 bis 200 m³/sec im Donaubeit und Altarmsystem verbleiben sollen. Erst bei Hochwässern über 4000 m³/sec ist damit zu rechnen, daß die Auen stärker dotiert werden, doch diese Wasserführung ist im Jahr nur an 6 bis 11 Tagen zu erwarten. Das wenige im alten Bett der Donau verbleibende Wasser würde höchstwahrscheinlich den größten Teil des Jahres im Schotterkörper verlaufen. Einer der schönsten Donauabschnitte Europas würde in eine Schotterwüste verwandelt. Die von der Trockenlegung betroffenen Auwälder würden ihrer ökologischen Existenzgrundlage beraubt: Die Vielzahl der kleinen und großen Hochwässer fiele weg, ebenso die Schwankung im Grundwasserspiegel, der überdies um mehrere Meter fallen dürfte. Die Auwaldvegetation wird großflächig durch pannonische Steppenelemente abgelöst werden. Die weltgrößte internationale Naturschutzorganisation WWF und deren wissenschaftlicher Beirat IUCN stellen daher fest:

„Das Kraftwerk Gabčíkovo würde den völligen Verlust der ursprünglichen Dynamik der betroffenen Auen mit sich bringen. Vom Standpunkt des Naturschutzes ist das Staustufengesamtprojekt daher in vollem Umfang abzulehnen.“

Um dieser verästelten Inselwelt eine kleine Chance zu geben, müßten allein im Hauptstrom mindestens 600 m³/sec fließen und bereits kleine Hochwässer in die Auen geleitet werden. Dies wäre aber aller Voraussicht nach nur durch den Verzicht auf die Produktion von Spitzenstrom möglich. Von offiziellen ungarischen Stellen wird dennoch behauptet, das Staustufensystem Gabčíkovo/Nagymaros würde keine schwerwiegenden ökologischen Auswirkungen haben. Die Falschheit dieser Behauptung belegen unzählige Forschungsergebnisse aus mehreren europäischen Ländern und nicht zuletzt die Ergebnisse der von der österreichischen Regierung eingesetzten Ökologiekommission.

Auswirkungen auf Grundwasser und Landwirtschaft

Die Donau ist ein Gebirgsfluß, der im Sommerhalbjahr viel, im Winterhalbjahr wenig Wasser führt. Die großen Hochwässer fallen, abgesehen von den winterlichen Eishochwässern, meist im Juni an, wenn die erste sommerliche Hitzewelle den Schnee im Hochgebirge schmelzen läßt. In Kombination mit schweren Regenfällen kann es ab einer Wasserführung von 8000 Kubikmeter pro Sekunde zu Katastrophenhochwässern kommen. Die Donau steht in enger Verbindung mit dem Grundwasserkörper des Umlandes: Bei höheren Wasserständen reichert die Donau das Grundwasser an, bei niederen wirkt sie drainierend. Durch die Trockenlegung der Donau zwischen Dunakiliti und Palkovičovo wird die Einspeisung von Donauwasser rund um diesen Stromabschnitt wesentlich reduziert werden. In weiten, zum Teil landwirtschaftlich intensiv genutzten Gebieten wird es zu drastischen Absenkungen des Grundwasserspiegels bis zu sechs Meter kommen. Auf einer Fläche von 15.000 Hektar werden die Wurzeln der Pflanzen das Grundwasser nicht mehr erreichen können. Tausende Hektar fruchtbaren Landes werden betroffen sein. Die

Az árhullám és következményei

Teljesen tisztázatlan, hogy milyen hatással lesz a több méter magas árhullám a folyópartra és a hajózásra. A csekély hordalék-mozgatóerő miatt épp a Pozsony és a Dunakanyar közötti szakaszon alakulnak ki kavicszigetek, melyek gátolják a hajózást. Nem titok, hogy Csehszlovákia és a Szovjetunió nagyobb hajókkal kíván közlekedni a Dunán, és e két ország ezért is szorgalmazza a vízlépcsőrendszer megépítését.

Az ivóvizet érintő hatások

Az ivózellátás helyzete Magyarországon

Az erőműépítéssel járó káros hatások közül a parti szűrésű vízkészlet csökkenése és minőségi romlása jelentheti majd a legnagyobb gondot. Magyarország ivózellátása már jelenleg is nehézségekkel küzd: a karsztforrásokból, parti szűrésből és talajvízből táplálkozó talajvízkészlet szennyeződése egyre nő. 105.000 vízpróba több mint 25 százaléka kifogásolható volt a bakteriológiai vizsgálatok során. 45.000 kémiai vízpróba-vizsgálatból 45 százalékos volt a kifogásolhatóság. A víz növekvő nitrát-megterhelése általánosan észlelhető. Kb. 200 víztermelő telep veszélyeztetheti a helyi vízhálózat szennyeződése miatt a lakosság egészségét. 1984-ben 457 település esetében műanyagzacskó és üveg segítségével kellett megoldani a vízellátást. 185 település más módon jutott vízhez. További 700 olyan település, amely nincs bekötve a vízellátási hálózatba, egészségtelen vízhez jut.

Magyarország ivózellátásában a Duna igen jelentős szerepet játszik: Magyarország lakosságának csaknem egyharmada parti szűrésű kutakból nyeri ivóvizét. Ezeknek a kutaknak a zöme épphogy egy közhajtásnyira van a Dunától; ezek csaknem teljes egészében a Duna vizét tartalmazzák. A kutak vizét egy mindössze 50

méteres kavics- ill. homokréteg szűri meg. Nagyon fontos tudni ezzel kapcsolatban, hogy a Duna vize magas oxigéntartalmu és viszonylag csekély mennyiségű szervesanyag található benne.

A duzzasztás következményei

A Duna felduzzasztása lényeges változásokot idézne elő. A Duna folyássebessége 1,2 m/sec-ről 0,3 m/sec-re csökkenne. Ezáltal finom szemcsék rakódnának le és a felduzzasztott folyóban a lerakódott iszap megzavarná az oxigénháztartást. A parti szűrésű kutakhoz áramló folyóvíz a szervesanyagot lebontó baktériumok hatására kevesebb oxigénhez jut. Vizsgálatok kimutatták, hogy 1 liter dunavízben elhelyezkedő 25 gramm iszap két óra alatt 12 milligramm oxigént használ el. Az eredmény: Oxigénban szegény, alig-alig áramló talajvíz képződik, melyben az oldott szervesanyagok elvonják az oxigént. Ezáltal az oxigéntartalom drámai módon csökken és a víz mangán- és vastartalma megnő. Bár higiéniai szempontból a vas és a mangán nem jelent veszélyt, de a víz minőségének rohamos romlásával járhat. Ez a folyamat az elmondottakon túlmenően az altalajban végbemenő változások tüneteiként könyvelhető el, melyek a talajvíz rohamos romlásához vezethetnek.

Ehhez hasonló folyamatot már több dunai vízműnél észleltek, és ez nemegyszer a víztermelő telepek bezárásával járt (Ausztriában: Abwinden-Asten, Altenwörth, Ottenheim, Ybbs-Persenbeug). Jugoszláviában is felmerültek hasonló problémák: a Dyerdap-Vaskapui duzzasztógát építése Belgrád parti szűrésű kútjainak az eliszaposodását idézte elő a Száva mentén. Ezeknek a kutaknak a hozama az elmúlt években átlagosan tíz-tíz százalékkal csökkent. Ellenintézkedések csak ideig-óráig bizonyultak eredményesnek. Végül új, a vízellátáshoz szükséges létesítményeket építettek és a Száva vizéből víztisztítással oldották meg a vízellátást. Amennyiben a nagyvárasi erőmű megépítése az ivóvízre

mit Bewässerungsanlagen versehenen großen Agrarunternehmen wie das Staatsgut Babolna werden kaum darunter leiden; die Hofwirtschaft der genossenschaftlich organisierten Bauernschaft, die für die Marktversorgung unerlässlich ist, dürfte schwer geschädigt werden.

Auswirkungen der Flutwellen

Völlig unklar sind die Auswirkungen der meterhohen Flutwellen auf die Flußufer und die Schifffahrt. Gerade zwischen Bratislava und dem Donauknie kommt es wegen der verminderten Schleppkraft des Stromes zur Bildung von Schotterinseln, die die Schifffahrt behindern. Es ist kein Geheimnis, daß die CSSR und UdSSR die Donau mit größeren Schiffen ganzjährig befahren wollen und deshalb am Staufensystem interessiert sind.

Auswirkungen auf das Trinkwasser

Trinkwassersituation Ungarns

Von allen Auswirkungen des Projektes dürfte die Verminderung und Qualitätsverschlechterung der Uferfiltratwasservorkommen am bedenklichsten sein. Ungarns Trinkwassersituation ist bereits jetzt angespannt: Die Verschmutzung aller Grundwasservorkommen aus Karstquellen, Uferfiltrat und Grundwasser nimmt ständig zu. Mehr als 25 Prozent von 105.000 Wasserproben wurden bei bakteriologischen Untersuchungen beanstandet. Bei chemischen Untersuchungen von 45.000 Wasserproben gab es 45 Prozent Beanstandungen. Die Erhöhung der Nitratbelastung im Wasser ist generell feststellbar. Das Wasser von ca. 200 örtlichen Wasserversorgungsnetzen ist gesundheitsgefährdend. 1984 wurden 457 Siedlungen mit Wasser in Plastiksäcken oder Flaschen versorgt, 185 Siedlungen erhielten Wasser auf anderem Weg. Die Bevölkerung weiterer 700 Siedlungen, die nicht an Wasserversorgungsnetze angeschlossen sind, konsumiert ungesundes Wasser.

Die Donau leistet einen bedeutenden Beitrag zur Trinkwasserversorgung Ungarns: Fast ein Drittel der ungarischen Bevölkerung bezieht ihr Trinkwasser aus Uferfiltratbrunnen. Der Großteil dieser Brunnen befindet sich kaum einen Steinwurf von der Donau entfernt: Sie fördern fast unvermishtes Donauwasser, das nur durch ca. 50 Meter Schotter und Sand gefiltert wird. Für die Qualität des Trinkwassers entscheidend ist dabei der hohe Sauerstoffgehalt des Donauwassers und der relativ geringe Gehalt an organischen Stoffen.

Folgewirkungen des Aufstaus

Durch den Aufstau der Donau käme es zu entscheidenden Veränderungen: Die Fließgeschwindigkeit der Donau sinkt von 1,2 Meter pro Sekunde auf bis zu 0,3 m/sec. Partikel können sich absetzen und eine sauerstoffzehrende Schicht am Boden des gestauten Flusses bilden. Dem zu den Trinkwasserbrunnen strömenden Donauwasser wird durch die Bakterien, die die organischen Partikel abbauen, der Sauerstoff entzogen. Es gibt Untersuchungen, die belegen, daß 25 Gramm Schlamm in einem Liter Donauwasser innerhalb von 2 Stunden 12 Milligramm Sauerstoff aufzehren. Das Resultat: sauerstoffarmes, oft noch stagnierendes Grundwasser mit einem beträchtlichen Anteil gelöster organischer Substanzen, die eine weitere Sauerstoffzehrung verursachen. Der Sauerstoffgehalt kann so weit absinken, daß Mangan und Eisen gelöst werden. Vom hygienischen Standpunkt aus sind Eisen und Mangan zwar unbedenklich, sie stellen aber eine bedeutende Qualitätsverschlechterung des Trinkwassers dar. Überdies gelten sie als Symptome für Vorgänge im Untergrund, die zu einer bedenklichen Entwicklung des Grundwassers führen können.

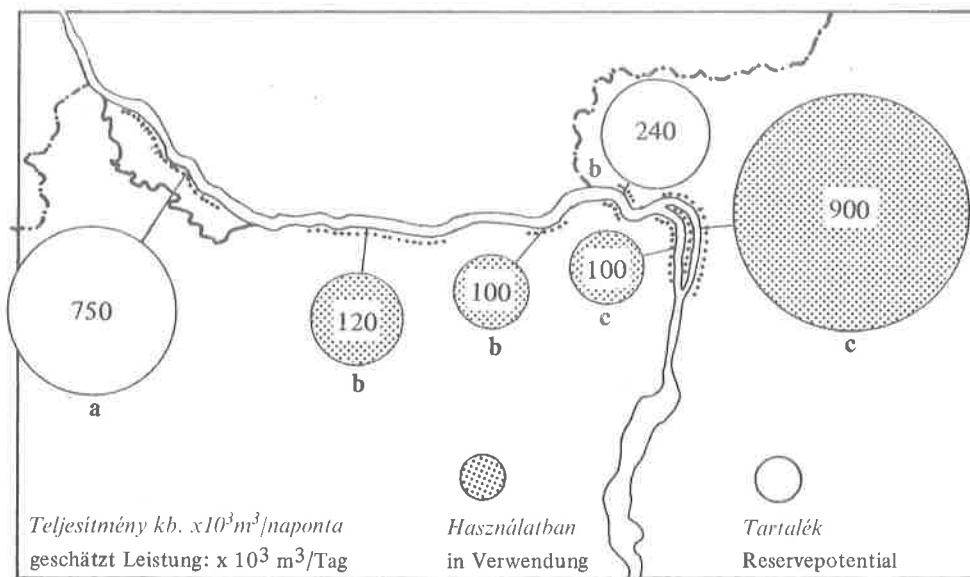
Vorgänge dieser Art sind bisher bei mehreren Donaukraftwerken aufgetreten und führten vereinzelt sogar zur Schließung von Grundwasserwerken: Ottenheim, Ybbs-Persenbeug, Altenwörth und Abwinden-

néve hasonló kedvezőtlen hatásokat eredményez, igen költséges víztisztító berendezéseket kellene létesíteni.

Higiéniai veszélyek

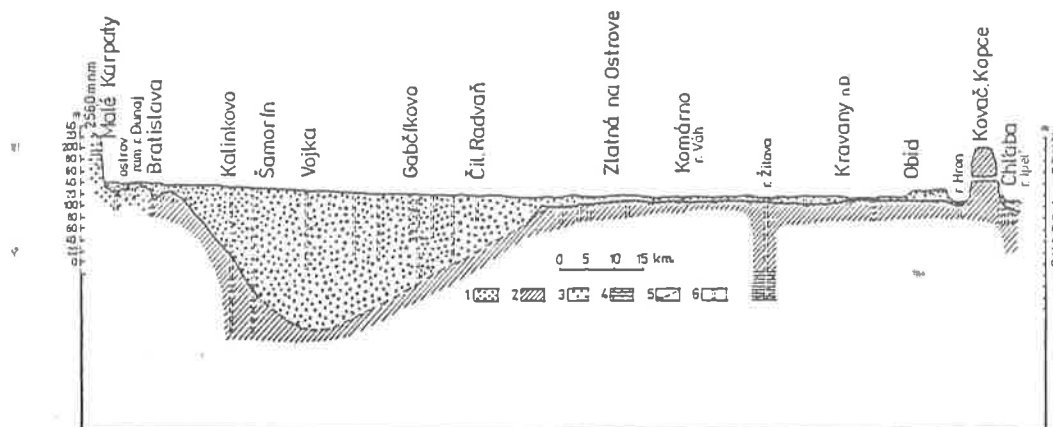
Higiéniai szempontból azonban igen veszélyes a szennyezett víz duzzasztása. A vízben észlelhető baktériumok és vírusok nagyrésze a finomszemcsés hordalékhoz kötődik és tározásnál ezzel együtt rakódik

le. Az oxigénban szegény talajrétegek épp az emberre káros baktériumoknak biztosítanak ideális életkörülményeket. Így aztán kórokozó baktériumok/vírusok juthatnak az ivóvízbe. Ekkor azonban már csak laboratóriumi úton lehet a vizet megtisztítani. A valóságban viszont az a helyzet, hogy a szennyeződést nem vizsgálják, ellenkezőleg: elhallgatják. Szükséges esetben az erőművet be kell zárni.

Hivatalosan feltérképezett parti szűrős víztartalékok a Duna mellett Budapest fölött. Némelyek teljesen (a) vagy részben (b) elromlanak vagy a Nagymaros alatti erózió által romlanak (c). Forrás: Duna Kör

Offiziell registrierte Uferfiltratvorkommen an der Donau, oberhalb von Budapest. Einige von ihnen werden völlig (a) oder teilweise (b) verschlechtert oder durch Erosion unterhalb von Nagymaros beeinträchtigt (c). Quelle: Donaukreis

Az alluviumból származó lerakódások sematikai metszete a Duna csehszlovák területén. Systava vodných diel na Dunaji Gabčíkovo-Nagymaros Vahostav, Zilina, ČSSR 1985

Schematischer Querschnitt durch die alluvialen Ablagerungen der Donau im tschechoslowakischen Gebiet.

Quelle: Systava vodnych diel ua Dunaji Gabcikovo-Nagymaros VAHOSTAV, Zilina, CSSR 1985

Asten. Probleme gab es auch in Jugoslawien: Dort führte der Bau des Staudammes bei Dyerdap-Eisernes Tor zum Verschlammen der Uferfiltratbrunnen von Belgrad an der Save, einem Zufluß der Donau. Die Förderleistung dieser Brunnen nahm daher in den letzten Jahren um jeweils 10 Prozent pro Jahr ab. Gegenmaßnahmen brachten nur kurzzeitige Erfolge. Letzten Endes wurde der Bau neuer Wasserversorgungssysteme zur Gewinnung von Trinkwasser aus Oberflächenwasser der Save beschlossen. Sollte es durch den Bau des Kraftwerkes Nagymaros zu ähnlichen Beeinträchtigungen des Trinkwassers kommen, müßten teure Wasseraufbereitungsanlagen installiert werden.

Hygienische Gefahren

Hygienisch bedenklich ist hingegen der Aufstau stark verschmutzten Wassers. Der Großteil der im Wasser feststellbaren Bakterien und Viren ist mit den Partikeln assoziiert und lagert sich bei einer Stauhaltung mit diesen ab. Die sauerstoffarmen Bodenschichten bieten aber gerade für die humanpathogenen – für Menschen schädlichen – Bakterien ideale Lebensbedingungen. Ein Übertritt von Krankheitserregern in das Trinkwasser ist dann sehr leicht möglich. Ein mit Bakterien und Viren verschmutztes Wasser läßt sich aber nur mehr unter Laborbedingungen reinigen. In der Realität wird die Verschmutzung nicht untersucht und daher verschwiegen. In Extremfällen muß das Wasserwerk geschlossen werden.

Hainburg: Egy hasonló eset

Nem csoda tehát, hogy sok magyar állampolgár aggodalmának ad hangot az ivóvíz minősége miatt. Épp ilyen aggodalmak váltották ki Ausztriában a hainburgi vízerőmű körüli vitákat. Számos szakember, ökológus csakúgy mint az érintett terület lakossága hitetlenül fogadta a DoKW (Osztrák Dunai Erőművek RT) szívetgöcsölő terveit. Ugyanez a vállalat lép fel fővállalkozóként a nagymarosi erőmű építésénél. A hainburgi erőmű ellenzői Ausztriában eddig példa nélkül álló akcióval, a legkisebb erőszak alkalmazása nélkül megakadályozták az ártéri erdők kivágását, és sikerült rábírnuk a kormányt, hogy még egyszer gondolják át a tervet. Ezekután az osztrák kormány által megbízott ökológiai bizottság igazolta az építési tervekkel kapcsolatos bírálatok jogosságát. A döntő fordulatot azonban a legfelsőbb öngazdálkodási bíróság döntése hozta, mely a hainburgi erőmű építésének vízjogi engedélyét formai és tartalmi okokra hivatkozva visszavonta. A bíróság elsősorban azt kifogásolta, hogy a DoKW a benyújtott szakvéleményezésével nem tudta bizonyítani, hogy képes megakadályozni a talajvízminőség veszélyeztetettségét. A bírósági döntés igen fontos lépésnek bizonyult: elismeri ugyanis az ivóvízkészletek fontosságát és ezzel együtt a Duna duzzasztásának negatív következményeit az ivóvízre.

Magyarországon aligha képzelhető el a vitatott kérdések jogi úton való elintézése. Kritikus szakértők inkább attól tartanak, hogy a magyar kormány nem tudja biztosítani azt a pénzüsszeget, ami Győr és Komárom szennyvíztisztító üzemének létesítéséhez szükséges. Ezesetben a szennyvíz egyenes úton a felduzzasztott folyóba kerül és beláthatatlan egészségügyi problémákat okozhat. Víz tisztító berendezések létesítése pénzszűke miatt szintén nehezen képzelhető el.

Parallellfall Hainburg

Kein Wunder also, daß sich viele ungarische Bürger/innen ernste Sorgen um ihr Trinkwasser machen. Diese Sorge stand auch im Mittelpunkt der Diskussion über das österreichische Donaukraftwerk Hainburg. Zahlreiche Wissenschaftler, Ökologen und Menschen der betroffenen Region vertrauten nicht den Beteuerungen der Kraftwerks-gesellschaft DoKW, die ja auch als Generalunternehmer für den Bau des Kraftwerks Nagymaros verantwortlich zeichnet. In einer für Österreich beispiellosen Aktion verhinderten sie gewaltfrei die Rodung des Auwaldes und erzwangen eine Nachdenkpause. Die von der österreichischen Bundesregierung eingesetzte Ökologiekommision bestätigte die Argumente der Kritiker des Projektes. Den Schlußpunkt unter dieses Kapitel setzte aber dann ein Bescheid des Verwaltungsgerichtshofes (VwGH), der die wasserrechtliche Bewilligung des Kraftwerkes Hainburg aus formalen und inhaltlichen Gründen aufhob. Der VwGH rügte insbesondere, daß die DoKW mit den eingereichten Unterlagen nicht beweisen konnte, daß sie eine Beeinträchtigung der Grundwasserqualität hintanhalten könne. Das Urteil des VwGH ist somit ein bedeutender Schritt: Es anerkennt die Bedeutung von Trinkwasserressourcen und die möglichen negativen Auswirkungen eines Donauaufstaus auf diese.

Eine ähnliche Entwicklung scheint in Ungarn aber kaum vorstellbar. Kritische Wissenschaftler befürchten eher, daß Ungarn die hohen Geldmittel, die die Abwasserklärung der Städte Győr und Komaron verschlingen würden, nicht aufbringen kann. In diesem Fall würden die ungeklärten Abwässer in den Flußstau gepumpt werden und untragbare hygienische Bedingungen verursachen. Wasseraufbereitungsanlagen könnten möglicherweise wegen Geldmangels ebenfalls nicht errichtet werden.

A természetes part: élményszámba menő elsőrangú terep.

Das natürliche Ufer: ein Erlebnisraum allererster Qualität

A Duna átalakulása: a partszakasz és a szigetek

A magyarok együtt élnek a Dunával és szeretik a folyót. Ausztriában más a helyzet, az osztrákok – épp a hainburgi erőmű körüli viták következtében – csak most kezdik újrafelfedezni a Dunát. A magyarok még nem tudják, hogy egy folyami erőmű milyen nagy mérvű változásokat eredményez. A szabadon hömpölygő folyamból a maga alakította partjával és szigeteivel egy bágyadtan folydogáló csatorna lesz, amely semmiben sem fog hasonlítani a minden fortéllyal megszerkesztett műszaki rajzokra és nem felel meg az építészek és politikusok ígéreteinek.

Der Wandel der Donau: Die Ufer und Inseln

Die Ungarn beleben und lieben noch ihre Donau. Darin unterscheiden sie sich von den Österreichern, die erst durch die Auseinandersetzung um das Kraftwerk Hainburg begonnen haben, die Donau wiederzuentdecken. Die Ungarn wissen noch nicht, wie stark der Bau eines Flußkraftwerkes die Donau verändert. Aus dem frei fließenden Strom mit seinen natürlichen Ufern und Inseln wird ein träge fließender steriler Kanal, der in nichts den geschickten Zeichnungen der Techniker und den Versprechungen der Kraftwerksbauer und Politiker ähnelnt.

Az erőmű gátja: hosszú kilométereken át monoton csatornává silányítja a folyót.

Der Kraftwerksdamm: viele Kilometer lang degradiert er den Fluß zum monotonen Kanal

Energia és finanszírozás

A tervek szerint a nagymarosi vízerőmű teljesítménye évi 160 MW lesz és évente kb. 1000 GWh áramot termel. Eszerint viszonylag kis erőműnek számít, ha pl. a Bécs alatt tervezett dunai vízerőművel hasonlítjuk össze. A nagymarosi erőmű elsődleges rendeltetése a gigantikus méretű bösi medertározásos erőműből lebocsátott árhullámok kiegyenlítése; energiagazdálkodási szempontból az erőmű szinte teljesen jelentéktelen Magyarország számára. A bösi erőmű a tervek szerint évi 720 MW-os teljesítmény mellett csúcsrájáratással 2600 GWh-t termel évente. Ha lemondanának a csúcsáram termeléséről, a bösi erőmű még ennél is több áramot, 2900 GWh-t tudna szolgáltatni, mivel az erőmű nagyobb hatásfokon üzemelne.

A vízlépcsőrendszer tehát összesen kb. 3600 GWh-t termel, és ebből Magyarországra a szerződések értelmében 1800 GWh esik. Ennek az 1800 GWh-nak egy része minden valószínűség szerint a nagyobb építkezési beruházások miatt kompenzációként a szlovák félnek jut. 1996-tól kezdve Magyarország szerződésileg kötelezi magát, hogy 20 éven keresztül évente 1200 GWh áramot szállít Ausztriának. Így Magyarországon mindössze 100 GWh marad évente, és ez is olyan évszakra esik, amikor villamosáramra éppúgy nincs szükség mint Ausztriában: vagyis nyárra. A folyamatos üzemeltetési bösi erőműből az évi részesedés 1450 GWh lenne, Nagymaros tehát 20 éven keresztül tulajdonképpen plusz energiaköltséggel jár.

Az áramszállítást szabályozó szerződés, részleteire lebontva, azt mondja ki, hogy októbertől márciusig 172 MW állandó teljesítmény mellett pontosan 756 GWh-t adagolnak be az osztrák villamoshálózatba, áprilisban és szeptemberben 131 MW teljesítmény mellett 192 GWh-t, és a májustól augusztusig tartó nyári hónapokban 252 GWh-t (87 MW teljesítmény

mellett). A szerződés úgy szól tehát, hogy a téli félévben 756 GWh-t szállít a magyar fél, amikor Magyarországon is a legmagasabb az áramfogyasztás és amikor a nagymarosi erőmű a Duna csekély vízhozama miatt legfeljebb 400 GWh-t tud termelni. Az áramszállítási kötelezettségek mintegy előkészítéseként értelmezhető a minisztertanács azon döntése, amely 1988 és 1992 között legalább négy hőerőmű üzembehelyezését irányozza elő. A nagymarosi erőmű áramtermelése ezért ellentmond a szállítási szerződésnek: száraz években a téli teljesítmény egészen 40 MW-ig süllyedhet. Ez számokban kifejezve annyit jelent, hogy Magyarországnak 1996-tól 2015-ig a téli félévekben plusz 400 GWh-t kell hőerőművekből illetve drága külföldi behozatalból beszerezni. A helyzet még ennél is súlyosabbá válhat a komoly méretűre tervezett villamosenergiára támaszkodó fűtésprogram miatt, amely már most közrejátszik a téli áramhiányban.

Az egyetlen épésszel felfogható magyarázata a nagymarosi tervnek az lehet, hogy a magyar fél kötelezettséget vállalt a cseh-szlovák fél irányába a bösi erőmű egyenlőtlenül lebocsátott víztömegének kiegyenlítésére, anélkül, hogy ez beruházási költségekkel járna. A sokkal gazdaságosabb és környezetkímélőbb megoldás az lenne, ha lemondanának a bösi erőműtervről, vagy legalábbis arányaiban módosítanák, és lemondanának a csúcsrájáratásról. Korszerű intézkedés az lenne, ha a fogyasztási csúcspontokat a fogyasztási struktúra átrendezésével egyensúlyoznák. Az áramfejlesztésnél kisebb mértékben igényelt földgázt fel lehetne használni gázturbinák üzemeltetéséhez a fogyasztási csúcs kiegyenlítésére. A beruházási költségek jóval alacsonyabbak lennének mint a jelenleg tervezett gigantomániás medertározásos bösi erőműnél.

Energie und Finanzierung

Das Kraftwerk Nagymaros soll bei ausreichender Wasserführung der Donau etwa 160 Megawatt Leistung haben und im Regeljahr etwa 1000 Gigawattstunden Strom produzieren. Es ist damit ein relativ kleines Donaukraftwerk, vergleichbar etwa mit dem geplanten Kraftwerk Wien. Der Hauptzweck des Kraftwerks Nagymaros ist der Ausgleich der vom gigantischen Schwellkraftwerk Gabčíkovo abgelassenen Flutwellen, energie-wirtschaftlich ist es für Ungarn nahezu bedeutungslos. Das Kraftwerk Gabčíkovo soll bei 720 MW Leistung im Schwellbetrieb 2600 GWh im Regeljahr erzeugen. Bei einem Verzicht auf die Produktion von Spitzenstrom würde Gabčíkovo sogar 2900 GWh liefern, da die Anlage mit größerem Wirkungsgrad laufen könnte.

Das Staufensystem liefert insgesamt also ca. 3600 GWh im Regeljahr, von denen Ungarn laut Verträgen die Hälfte, also 1800 GWh, zusteht. Ein Teil auch dieser 1800 GWh bleibt wahrscheinlich in der CSSR als Kompensation für größere Bauinvestitionen auf slowakischer Seite. Ab 1996 ist Ungarn vertraglich verpflichtet, für die Dauer von 20 Jahren je 1200 GWh an Österreich zu liefern. Den Ungarn bleiben somit höchstens einige 100 GWh pro Jahr zur Verfügung und dies zu einer Jahreszeit, in der sie den Strom genausowenig brauchen wie wir in Österreich: im Sommer. Der halbe Anteil an einem „normalen“ Flußkraftwerk Gabčíkovo läge bei 1450 GWh pro Jahr, Nagymaros kostet also indirekt sogar 20 Jahre lang Energie.

Im Detail sieht der Stromliefervertrag vor, daß von Oktober bis März bei einer konstanten Bandstromleistung von 172 MW exakt 756 GWh in das österreichische Netz eingespeist werden, in den Übergangsmo-naten April und September 192 GWh (bei einer Leistung von 131 MW) und in den Sommermonaten Mai bis August 252 GWh

(87 MW Leistung). Der Vertrag sieht also vor, daß 756 GWh im Winterhalbjahr geliefert werden, wenn der Stromverbrauch auch in Ungarn am höchsten ist und das Kraftwerk Nagymaros wegen der geringen Wasserführung der Donau höchstens 400 GWh produzieren kann. Als Vorgriff auf die Lieferverpflichtungen Ungarns wird der Beschluß des Ministerrats angesehen, zwischen 1988 und 1992 mindestens vier kalorische Kraftwerke in Betrieb zu nehmen. Die Stromproduktion des Kraftwerks Nagymaros ist dem Liefervertrag somit genau entgegengesetzt, in trockenen Jahren wird die Leistung im Winter sogar auf 40 MW absinken. Das heißt im Klartext, daß Ungarn von 1996 bis 2015 jeweils im Winterhalbjahr 400 GWh Strom zusätzlich aus Wärme-kraftwerken oder teuer zu bezahlenden Importen beziehen und an Österreich liefern muß, um ab 2016 dann 400 GWh aus dem Donaukraftwerk beziehen zu können. Bis dahin verschlechtert sich die ungarische Strombilanz, nach der jetzt schon über 30 Prozent des Inlandsverbrauches importiert werden. Die Lage wird zusätzlich durch große Elektroheizungsprogramme verschärft, die das Stromdefizit im Winter schon jetzt mit- verursachen.

Der einzige rational nachvollziehbare Grund für die ungarische Vorgangsweise kann nur die Verpflichtung gegenüber der Tschechoslowakei sein, für den Ausgleich der ungleichmäßig abgelassenen Wassermassen von Gabčíkovo zu sorgen und dafür keine Investitionsmittel zu haben. Die weitaus wirtschaftlichere und umweltverträglichere Lösung wäre, das Projekt Gabčíkovo abzu-blasen oder zumindest zu verkleinern und vom Ausbau für Schwellbetrieb abzusehen. Modernem Elektrizitätsversorgungsmanagement würde ein Abbau der Verbrauchsspitzen durch Optimierung auf der Verbraucherseite entsprechen; der kleiner wer-

Korszerű áramgazdálkodásnak az felelne meg, ha az ipari fogyasztást, amely Magyarországon túlméretezett, azokra az iparágakra korlátoznák, amelyekben a villamosáram mint a legértékesebb energiahordozó szükséges és egyben nyereséges. A tengődő és pazarló termelési ágakat ki kell iktatni. Magyarországon az ipar fogyasztja a villamosáram kb. 55 százalékát. Ausztriában ez az arány 37 százalék. Felesleges áramfogyasztás, vagyis az olyan, amelyiket alacsonyabb értékű hőenergiával lehetne pótolni, csupán növeli a népgazdaság energiaszükségletét anélkül, hogy növelné a társadalmi összterméket. A társadalmi össztermék egy egységre eső energiafogyasztása Magyarországon magasabb volt mint bármelyik nyugateurópai országban Belgium és Írország kivételével. Ez az arány azóta egyre romlik.

Az osztrák fél

Osztrák szemszögből nézve sem valami kecsegtető az erőműépítéssel kapcsolatos szerződés. A szerződésben megállapított 172 MW-os teljesítmény az 1996-tól 2015-ig terjedő téli félévekben noha helyettesítene egy megfelelő nagyságrendű hőerőművet, de a kielégítendő szükségletet előbb mesterséges úton ki kell alakítani, és eközben a fűtési energiát és más alacsonyabb értékű hő értékes villamosáramból merítenék. Miután a szükségletet mesterséges módon kialakították, Ausztriában újabb erőművet kell építeni a szállítási szerződés lejárta után. Mivel a szocialista országokból jövő áram más feszültségű, Schwechatban ezt a bekötendő áramot egy kifejezetten erre a célra létesítendő telepen egyenáram-rövidkapcsolásra kell transzformálni, hogy be lehessen adagolni a nyugateurópai hálózatba. Ez a berendezés 150 millió schillingbe fog kerülni; Magyarország a ráeső építési költségeket szintén villamosáram formájában egyenlíti ki. A megépítendő áramvezetékek költségeit az egyes államok a saját területükön mindig teljes egészében vállalják. Az osztrák

áramszolgáltatási vállalat álma, hogy Ausztria legyen az európai villamoshálózat csomópontja, közelebb került a megvalósításhoz. Ezekután mód nyílik arra, hogy a szocialista országok áramot adjanak el Nyugat-Európának; Ausztria a tranzit és közvetítő ország szerepét játssza. Kb. 200 km-re az osztrák határtól üzemel a paksi atomerőmű 1760 MW teljesítménnyel, a második 440 MW-os blokkot nemrég helyezték üzembe. Ez az atomerőmű évente kb. 11.000 GWh-t termel, tehát a magyar áramfogyasztás mintegy egynegyedét. Közvetlenül tehát Magyarország (vagy a Szovjetunió) deviza ellenében Ausztrián keresztül atomáramot fog szállítani. A nagy osztrák bankok, a Creditanstalt-Bankverein és az Österreichische Länderbank természetesen nyereségesen kerülnek ki a nagymarosi vállalkozásból. Ezek a bankok nagy pénzeket zsebelnek be az osztrák fogyasztók és a magyar környezeti állapotok rovására.

dende Erdgasanteil an der Stromerzeugung könnte über Gasturbinen zur Spitzenabdeckung herangezogen werden. Die Investitionskosten wären wesentlich niedriger als jetzt, wo in der Tiefebene ein größenwahnsinniges Tagesspeicherkraftwerk gebaut wird.

Zeitgemäßes Elektrizitätsversorgungsmanagement heißt, den Verbrauch der Industrie, der in Ungarn stark überproportional ist, auf Verfahren zu beschränken, bei denen der höchstwertige Energieträger Elektrizität notwendig und gewinnbringend ist; Leerläufe sowie verschwenderische Verfahren müßten abgebaut werden. In Ungarn verbraucht die Industrie etwa 55 Prozent des Stroms, in Österreich dagegen etwa 37 Prozent. Unnötiger Stromverbrauch – also solcher, der durch niederwertige Wärme ersetzt werden könnte – erhöht den Energiebedarf der Volkswirtschaft, ohne das Brutto-sozialprodukt zu vergrößern. Der ungarische Energieverbrauch pro Einheit des Brutto-sozialprodukts war 1980 größer als der aller westlichen europäischen Industrieländer mit Ausnahme Belgiens und Irlands. Die Relationen verschlechtern sich weiter.

Die österreichische Seite

Auch aus österreichischer Sicht ist der Vertrag über die Errichtung von Nagymaros alles andere als zukunftsweisend. Nach der zugesicherten Leistung von 172 MW im Winterhalbjahr von 1996 bis 2015 ersetzen die Lieferungen zwar ein Wärmekraftwerk dieser Größenordnung, aber der Bedarf dafür muß erst durch volkswirtschaftlich teure Forcierung der Elektroheizung und anderer niederwertiger Wärme aus hochwertiger Elektrizität künstlich erzeugt werden. Und ist der Bedarf dann künstlich geschaffen, dann muß nach Auslaufen des Liefervertrages auf österreichischer Seite ein weiteres Kraftwerk gebaut werden. Da der Oststrom eine andere Spannung aufweist, muß er in einer eigens dafür bei Schwechat gebauten Anlage, der Gleichstrom-Kurzkupplung, umgespannt werden, damit er in das West-

netz eingespeist werden kann. Diese Anlage wird 150 Millionen Schilling kosten, die Ungarn werden ihren Baukostenanteil ebenfalls mit Stromlieferungen begleichen. Die Kosten für die zu bauenden Stromleitungen werden von den Staaten jeweils für ihr Territorium beglichen. Der Traum der österreichischen Verbundgesellschaft, Österreich zur Stromdrehscheibe Europas zu machen, rückt der Erfüllung ein Stück näher. Osteuropäische Länder können nun Strom in den Westen verkaufen, Österreich kann als Transitland und Zwischenhändler fungieren. Etwa 200 Kilometer von der österreichischen Grenze entfernt steht das ungarische Atomkraftwerk Paks mit einer Leistung von 1760 MW, der zweite 440 MW-Block ging vor kurzem in Betrieb. Dieses Atomkraftwerk dürfte pro Jahr ca. 11.000 GWh produzieren, also rund ein Viertel des ungarischen Stromverbrauches. Indirekt wird also Ungarn (oder die UdSSR) dem Westen Atomstrom über Österreich gegen Devisen verkaufen. Daneben profitieren natürlich die großen österreichischen Banken Creditanstalt Bankverein und Österreichische Länderbank AG vom Kraftwerk Nagymaros. Sie werden hohe Gewinne auf Kosten der österreichischen Stromverbraucher und der ungarischen Umweltsituation einstreichen.

*A melki apátság körüli táj, Béctől 80 km-re a Duna mentén,
a melki vízlépcső megépítése előtt.*

Die Landschaft um das Stift Melk, 80 km flussaufwärts von Wien, vor der Errichtung der „Staustufe Melk“

A tájjelleg megváltozása

Azok a folyami erőművek, melyeket sík területen építenek, megváltoztatják a tájjellegét. A korábban a folyó partján elhelyezkedő községek és városok gátak mögé szorulnak és a lakók szemük elől vesztik a folyót. Majd csak a valóság fogja rádöbenteni az embereket arra, hogy mi is ment veszendőbe. Addigra azonban már túl késő lesz.

Die Veränderung der Landschaft

Flußkraftwerke, die im Flachland errichtet werden, verändern die Landschaft. Ortschaften und Städte, die vorher am Fluß lagen, verschwinden hinter Dämmen und die Anrainer verlieren den Sichtkontakt mit dem Strom. Erst die Realität macht den betroffenen Menschen bewußt, was ihnen verlorenging. Meist ist es dann zu spät.

És így néz ki utána.

Danach

Interjú

Interjú Vargha János biológussal, a Duna Kör szövívőjével

Vargha úr, mi készíti Magyarországot erre az építkezésre?

Éz presztizskérdés. 1981/82-ben a magyar kormány fel akarta adni a tervet és leállította az elkészítő munkálatokat, mert nem tudta tovább finanszírozni ezeket. Megkérte Csehszlovákiát, hogy tolják el az építkezést tíz évvel. Csehszlovákia visszautasította a kérelmet. Valószínűleg abban az időben kezdődtek a tárgyalások egy osztrák részvételről.

A „Népszabadság“ azzal vádolta Önt, hogy meg akarja változtatni a politikai rendszert. Ön és a többi, a vízlépcsőrendszer ellen tiltakozó ember ellenzékben áll a kormányzó párttal szemben, továbbmutató politikai céljaik vannak?

Én személyesen jobban szeretnék egy pluralistább rendszert. De az ökológiai szempontból a világon mindenhol az iparosítás hasonló jelenségei tapasztalhatók. Ugyanazok a technológiák ugyanazokat a környezeti problémákat eredményezik. Létezik egy növekvő környezeti krízis. Az a véleményem, hogy a helyzet

komolysága fontosabb a politikai rendszerek közötti vitáknál és nézeteltérések-nél. Az ökológiai problémák az élet alapjait veszélyeztetik. A politikai problémák többé-kevésbé csak a társadalmat befolyásolják.

Véleménye szerint a mai magyar politikai rendszer képes az ökológia és ökonómia által felvetett kérdésekre választ találni?

Alapvetően szkeptikus vagyok, hogy a világon akármelyik társadalom ezeket a problémákat meg-e tudja oldani? Fel kell készülnünk krízisekre és katasztrófákra. Egyfajta tendenciát láthatunk nagyberuházások felé, az Egyesült Államokban, a Rajna-Majna-Duna-csatornánál, de Szibériában is. Gyakran gazdasági és ökológiai érdekeknek nem kell egymásnak ellentmondani, de a politikusok sokszor nem képesek a problémák megoldására, mert érdekeik össze vannak kötve a technológiai lobbyk érdekeivel. Hatalmuk túl erősen támaszkodik az ipari termelés növekedésére.

Interview

Interview mit dem Biologen und Sprecher der Bürgerbewegung Duna Kör: Janos Vargha

Herr Vargha, was ist für Ungarn der Grund, sich auf das Projekt einzulassen?

Das ist eine Prestigefrage. 1981/82 wollte die ungarische Regierung das Projekt aufgeben und stoppte die Vorbereitungsarbeiten, weil sie nicht mehr finanziert werden konnten. Man bat die CSSR um einen Aufschub um zehn Jahre. Die Tschechoslowakei lehnte ab. Vermutlich begannen in jener Zeit die Verhandlungen über eine österreichische Beteiligung.

Die Parteizeitung der ungarischen KP hat Sie beschuldigt, das politische System verändern zu wollen. Sind Sie und die Leute, die gegen das Kraftwerksprojekt protestieren, in Opposition zur regierenden Partei, haben Sie weitergehende politische Absichten?

Mir persönlich wäre ein pluralistisches System lieber. Aber vom ökologischen Standpunkt aus stellt man überall auf der Welt sehr ähnliche Erscheinungen in der industriellen Entwicklung fest. Die gleichen Technologien verursachen die gleichen Um-

Janos Vargha

weltprobleme. Es gibt eine wachsende Umweltkrise. Ich denke, der Ernst dieser Lage ist wichtiger als Debatten und Differenzen zwischen politischen Systemen. Die ökologischen Probleme bringen die Lebensgrundlagen in Gefahr. Die politischen Probleme beeinflussen mehr oder weniger nur die Gesellschaft.

Ist nach Ihrer persönlichen Ansicht das derzeitige politische System Ungarns fähig, die von Ökologie und Ökonomie aufgeworfenen Probleme zu lösen?

Im großen und ganzen bin ich skeptisch, daß irgendeine Gesellschaft auf der Welt mit diesen Problemen fertigwerden kann. Wir müssen uns auf Krisen und Katastrophen vorbereiten.

Wir können auch einen Trend zu Großprojekten beobachten, in den USA, beim Rhein-Main-Donau-Kanal, aber auch in Sibirien. Vielfach müssen sich ökonomische und ökologische Belange ja nicht widersprechen, aber die Politiker sind oft nicht fähig, damit fertigzuwerden, weil ihre Interessen mit denen technologischer Lobbies verknüpft sind. Ihre Macht beruht zu sehr auf der Steigerung der industriellen Produktion.

tség afelől, hogy az Ön kormányának nem szimpativ hivatalos reakciókkal volt távalva?

an emberek letartóztatásá-
maros ellen tiltakoztak. De
n szó. Az lenne a javasla-
politikai elemeket hagyjuk
k a gazdasági és ökológiai
De mivel ezeket nehéz
munkánkat könnyen lehet
telmezni, mint azt a párt-
or azt állította, hogy a
kapcsolatokat zavarjuk.
ményem, hogy nem csak
otti kapcsolatok léteznek,
k közöttiek is. És attól
izlépcsőrendszernek fájdal-
lehetnek azokra. Remélem,
k kormány nem gazdasági
n mindenekelőtt az embe-
csolatokra gondol.

hogy inkább az osztrák
ik, mint a magyarban?

győződve arról, hogy a
magyar és a csehszlovák
neli. De realista módon
arról meggyőzni, hogy ne
építkezésben; Magyaror-
rá egyedül kivitelezni. Ha
ret ugyanavval a mércével
ainburgot, akkor megmu-
Bős-Nagymaros még ke-
meg, mint Hainburg volt.
, amit Ausztriától elvá-
hasonló vizsgálat, mint
ben volt.

áságnak sok nyílt oldala
rák cégeket lehetne foglal-
szállodaépítéseknel. Egyál-
lenzem a magyar-osztrák
nyugodtan fejlesszék eze-
kkor, ha mindkét fél nyer

Es besteht wohl kein Zweifel, daß der Re-
gierung Ihre Aktivitäten wenig sympathisch
sind. Mit welchen offiziellen Reaktionen
wurden Sie bisher konfrontiert?

*Ich weiß nichts von Verhaftungen von Leu-
ten, die gegen Nagymaros protestiert haben.
Aber darum geht es gar nicht. Unser Vor-
schlag wäre, die politischen Aspekte bei-
seite zu lassen und uns den wirtschaftlichen
und ökologischen Aspekten zuzuwenden.
Aber weil sich das eben schwer trennen
läßt, kann man unsere Arbeit leicht als po-
litisch interpretieren, wie das die Parteizei-
tung tat, als sie behauptete, wir störten die
Beziehungen zwischen Ungarn und Öster-
reich. Meine persönliche Ansicht ist, daß es
nicht nur Beziehungen zwischen Staaten
gibt, sondern auch zwischen den Menschen.
Und ich fürchte, dieses Projekt könnte
schmerzliche Auswirkungen darauf haben.
Ich hoffe, daß die österreichische Regierung
kein Wirtschaftsunternehmen ist, sondern
zuerst an die Beziehungen zwischen den
Menschen denkt.*

Heißt das, Sie zählen mehr auf die öster-
reichische Regierung als auf die ungarische?

*Ich denke, die Verantwortung liegt bei der
ungarischen und der tschechoslowakischen
Regierung. Aber realistischerweise müssen
wir Österreich dazu bringen, sich am Projekt
nicht zu beteiligen, denn Ungarn allein wäre
nicht in der Lage, es durchzuführen. Würde
Österreich bei diesem Projekt den gleichen
Maßstab anlegen wie bei Hainburg, würde
sich zeigen, daß Gabčíkovo/Nagymaros
noch weniger vertretbar ist, als Hainburg es
war. Das mindeste, was wir von Österreich
erwarten, ist, daß es eine ähnliche Unter-
suchung wie bei Hainburg durchführt.*

*Es gibt viele offene Bereiche in der unga-
rischen Wirtschaft, wo man österreichische
Firmen einsetzen könnte – im Hotelbau
zum Beispiel. Ich bin keineswegs gegen Be-
ziehungen zwischen Österreich und Ungarn –
man soll sie ruhig erweitern, aber nur*

A: Ausztriai Wachau-ban tervezett, de meg nem épített Rührsdorf-i erömu helye
Blick auf den Standort des früher geplanten Kraftwerks Rührsdorf (Wachau)

Egy vidék ellenáll Egy osztrák példa

*A Wachau-ban, a Dunakanyarhoz sok
mindenben hasonló völgyesorosban is
terveztek egy vízerömvét. A környék
lakói nem hagyták magukat és szembe-
szálltak a tervezettel. Attól tartottak, hogy
a borászatot és a turizmust kedvezőtlen
hatások érik. Nem voltak hajlandók gátak
mögött élni. Az ellenállás sikeres volt.*

*A politikusok elálltak a terv kivitelezésé-
től. Egy évszázadokon keresztül keletke-
zett táj, mely a folyammal szerves egységet
alkot, megmenekült, miután 800 gigawatt-
óra áram miatt (a Rührsdorf-i erömu 150
megawatt teljesítményü lett volna) hozták
veszélybe.*

Eine Region wehrt sich Ein österreichisches Beispiel

Auch in der Wachau, einem der Landschaft
des Donaukniees ähnlichen Donauengtal,
war die Errichtung eines Flußkraftwerkes
geplant. Die Bewohner der Region wehrten
sich gegen das Projekt: Sie befürchteten
wirtschaftliche Einbußen in Weinbau und
Tourismus, sie wollten nicht hinter dem
Damm leben. Der Protest hatte Erfolg.

Die Politiker nahmen von dem Projekt Ab-
stand; eine über Jahrhunderte gewachsene
Landschaft, die eine Einheit mit dem
Strom bildet, blieb verschont. Sie war we-
gen 800 GWh (das Kraftwerk Rührsdorf
hätte 150 MW Leistung aufgewiesen) in
Gefahr geraten. Heute gilt es als unbedenk-

Tamogatom

magyar állampolgárok erőfeszítéseit,

Ich unterstütze die Bemühungen ungarischer Staatsbürger,

hogy a Bös-nagymarosi vízlépcsősrendszer

auf die Problematik einer österreichischen Beteiligung

építésében való osztrák részvétel problematikájára

am Staufensystem Gabčíkovo-Nagymaros hinzuweisen.

tereljék a figyelmet.

Az ökológiai kérdések mellett

Neben den ökologischen Aspekten finde ich es besonders

elgondolkoztatónak vélem, hogy Ausztria

bedenklich, daß Österreich — das aufgrund einer demokratischen

— mely egy demokratikus véleménykialakítás

Meinungsfindung von der Errichtung des Kraftwerks Hainburg

után eltekintett a hainburgi erőmű

Abstand genommen hat — nun mit finanzieller Beteiligung

megépítésétől — most tökerészesdéssel

einen „Export an Umweltverschmutzung“ vollzieht.

környezetszennyezést „exportál“.

Egy demokratikus társadalomnak nem

Keine demokratische Gesellschaft sollte es sich

szabadna egy másik ország

gestatten, die Demokratie-Mängel eines

demokrácia-hiányait a saját anyagi előny

anderen Landes zum eigenen materiellen Vorteil zu nutzen.

érdekében kihasználni.

Univ.-Prof. Herbert Aullitzky, Prof. Paul Blau, Maria Bill, Dr. Dieter Bogner, Dr. Erhard Busek, Univ.-Doz. R. Manfred A. Fischer, Barbara Frischmuth, Univ.-Doz. Dr. Gerhard Fuchs, Abg. z. NR Dr. Norbert Gugerbauer, Univ.-Prof. Dr. Gottfried Halbwachs, André Heller, Dr. Friedrich Kasy, György Ligeti, Verena Ligeti, Univ.-Prof. Dr. Heinz Löffler, Univ.-Prof. Dr. Konrad Lorenz, Univ.-Doz. Dr. Bernd Lötsch, Univ.-Prof. Dr. Hannes Mayer, Univ.-Prof. Dr. Erich Pannhauser, Univ.-Prof. Dr. Hannes Pitschmann, Univ.-Prof. Dr. Rupert Riedl, Univ.-Prof. Dr. Hermann Schacht, Univ.-Prof. Dr. Alexander Tollmann, Dr. Peter Weish, Dr. Elvrune Wendelberger, Univ.-Prof. Dr. Gustav Wendelberger, et al.

A következő szervezetek tették lehetővé e kiadvány megjelenését:

Forum Österreichischer Wissenschaftler (Osztrák Tudósok Fóruma), Freiheitliche Partei Österreichs (Osztrák Szabadelvű Párt), Gewaltfreie Aktion Global 2000 (Global 2000 erőszakmentes akció), Grüne Alternative Liste Freda Meissner-Blau (Freda Meissner-Blau Zöld-Alternatív Listája), Junge Generation (az Osztrák Szocialista Párt ifjúsági szervezete), Österreichische Gesellschaft für Natur- und Umweltschutz (Osztrák Természet- és Környezetvédelmi Társaság), ÖKO-Institut (Ökológiai intézet), Österreichische Hochschülerchaft (Osztrák Egyetemi Diákság), Österreichischer Naturschutzbund (Osztrák Természetvédő Szövetség), pro wien (az Osztrák Néppárt Bécsi kultúr szervezete), Wiener Naturschutzjugend (Bécsi Természetvédő Ifjúság), World Wildlife Fund.

Segítsen Ön is lehetővé tenni e brosúra második kiadványát és más környezetvédő tevékenység folytatását. Pénzküldeményeket kérjük a Dunabárátok számlájára folyósítani: Österreichisches Credit-Institut, Wien, 103-28500-as számla, bankirányítószám: 13000.

Szakavatott felvilágosításért forduljon a következő szervezetekhez:

Österreichischer Naturschutzbund
A-1010 Wien, Herrengasse 9, tel.: 63 57 11/3102

WWF
A-1162 Wien, Postfach 1, tel.: 46 14 63

Ökologie-Institut für angewandte Umweltforschung
A-1070 Wien, Neubaugasse 64-66/3/7, tel.: 93 61 05

Gewaltfreie Aktion Global 2000
A-1090 Wien, Hahngasse 15/14, tel.: 34 03 42

Günther Schobesberger
A-1120 Wien, Hetzendorferstraße 58/2/5,
tel.: 84 30 623

Folgende Organisationen haben das Erscheinen dieser Broschüre ermöglicht:

Forum Österreichischer Wissenschaftler, Freiheitliche Partei Österreich, Gewaltfreie Aktion Global 2000, Grüne Alternative Liste, Junge Generation (SPÖ), ÖGNU, ÖKO-Institut, Österreichische Hochschülerchaft, Österreichischer Naturschutzbund, pro Wien, Wiener Naturschutzjugend, WWF Österreich.

Ermöglichen Sie bitte eine Neuauflage dieser Broschüre und weitere Aktivitäten. Spenden bitte auf das Konto der Donaufreunde: Österreichisches Credit-Institut, Wien, Kontonummer 103-28500, Bankleitzahl 13000.

Sachkundige Auskunft erhalten Sie bei:

Österreichischer Naturschutzbund NÖ
A-1010 Wien, Herrengasse 9, Tel.: 63 57 11/3102

WWF/Österreich
A-1162 Wien, Postfach 1, Tel.: 46 14 63

Österreichisches Ökologie-Institut für angewandte Umweltforschung
A-1070 Wien, Neubaugasse 64 – 66/3/7,
Tel.: 93 61 05

Gewaltfreie Aktion Global 2000
A-1090 Wien, Hahngasse 15/14, Tel.: 34 03 42

Günther Schobesberger
A-1120 Wien, Hetzendorferstr. 58/2/5,
Tel.: 84 30 623